

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **Механізм забезпечення управління фінансово-економічною
безпекою ТОВ «АРГО КР»**

Виконала: студентка 2 курсу, 8.0738-уб-з
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми управління фінансово-
економічною безпекою
спеціалізація Управління безпекою
фінансових установ

Годун В.В.

Керівник д.е.н., проф. Зборовська О.М.

Рецензент к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Запоріжжя 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма управління фінансово-економічною безпекою
Спеціалізація Управління безпекою фінансових установ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ___ » _____ 2020 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Годун Вікторії Вікторівні

1. Тема роботи: «Механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «АРГО КР»»
керівник роботи: Зборовська Ольга Михайлівна, д.е.н, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 811-с.
2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2020 р.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ТОВ «АРГО КР», а також монографічні дослідження, наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, ресурси мережі Internet
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити теоретичні аспекти фінансово-економічної безпеки держави; проаналізувати фінансово-економічну безпеку на прикладі ТОВ «АРГО КР»; розробити шляхи удосконалення шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» як основа забезпечення фінансової ефективності
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових

креслень): кваліфікаційна робота містить 12 рис., 23 табл. і 22 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Зборовська О.М., д.е.н., професор	09.08.2020	09.08.2020
2	Зборовська О.М., д.е.н., професор	13.09.2020	13.09.2020
3	Зборовська О.М., д.е.н., професор	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	28.10.2020 р. – 31.10.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.11.2020 р. – 09.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	10.11.2020 р.	виконано

Студент _____ В.В. Годун
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.М. Зборовська
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 100 с., 15 рис., 28 табл., 75 джерел, 3 додатка.

Об'єкт дослідження – механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення фінансово-економічної стійкості задля забезпечення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР».

Завдання: 1) досліджено теоретичні основи фінансової та економічної безпеки підприємства та її сутність; 2) проаналізувати фінансовий та економічний стан й оцінити рівень фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР»; 3) запропонувати шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» та механізм його забезпечення.

Методи дослідження: – кількісні: методи порівняння відносних і абсолютних величин, групування; – загальнонаукові та емпіричні методи наукових досліджень, зокрема: описовий, методи аналізу та синтезу; методи економічного, статистичного та експертного аналізу; метод графічного зображення.

Одержані результати: 1) досліджено теоретичні основи фінансової та економічної безпеки підприємства та її сутність; 2) оцінено господарську діяльність досліджуваного підприємства; 3) запропоновано шляхи вдосконалення щодо підвищення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» та розроблено механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою товариства.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА, ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ, ПРИБУТОК, РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ, ПРИБУТОК, МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, СТАН ПІДПРИЄМСТВА.

SUMMARY

Qualification work: 100 pp., 15 fig., 28 tab., 75 references, 3 annex.

The object of research - the mechanism of financial and economic security of LLC "ARGO KR".

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving financial and economic stability to ensure the financial and economic security of LLC "ARGO KR".

Tasks: 1) investigated the theoretical foundations of financial and economic security of the enterprise and its essence, 2) consider financial and economic security as a component of financial and economic security of the state; 3) to explore the conceptual foundations of strategic management and mechanisms for ensuring financial and economic security of enterprises; 4) analyze the financial and economic condition and assess the level of financial and economic security of LLC "ARGO KR"; 5) to suggest ways to increase the financial and economic security of ARGO KR LLC and the mechanism for its provision; 6) develop recommendations for strengthening financial stability and ensuring financial and economic security of ARGO KR LLC; 7) to develop a mechanism for ensuring the financial and economic security of ARGO KR LLC.

Research methods: generalization, deductive, financial and statistical analysis, comparison, summary, etc.

Research methods: - quantitative: methods of comparing relative and absolute values, grouping; - general scientific and empirical methods of scientific research, in particular: descriptive, methods of analysis and synthesis; methods of economic, statistical and expert analysis; graphic image method.

The obtained results: 1) the theoretical bases of financial and economic security of the enterprise and its essence are investigated; 2) the economic activity of the researched enterprise is estimated; 3) ways to improve the financial and economic security of ARGO KR LLC are proposed and a mechanism for ensuring

the management of financial and economic security of the company is developed;
4) the mechanism of providing financial and economic safety of LLC ARGO KR is developed.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE,
FACTOR ANALYSIS, PROFIT, SALE OF PRODUCTS, PROFIT, SECURITY
MECHANISM, SECURITY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ.....	11
1.1 Фінансово-економічна безпека, як складова фінансово-економічної безпеки держави.....	11
1.2 Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та визначення її основних складових в системі економічної безпеки держави.....	31
1.3 Концептуальні основи стратегічного управління та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств.....	37
2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА.....	41
2.1 Організаційно-економічна характеристика молочної галузі.....	41
2.2 Характеристика діяльності підприємства та аналіз фінансового стану ТОВ «АРГО КР».....	45
3 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	59
3.1 Рекомендації щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР».....	59
3.2 Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР».....	82
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	108

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку фінансово-економічна безпека займає головне місце серед інших елементів системи безпеки, оскільки включає весь комплекс заходів, спрямованих на запобігання й усунення ризиків і загроз, а також негативних для фінансово-економічного стану підприємства наслідків, пов'язаних з роботою й поведінням персоналу, його інтелектуальним потенціалом, трудовими відносинами в цілому. Незважаючи на існування значної кількості досліджень у фінансовій та економічній сферах підприємства, багато питань, пов'язаних з розвитком та удосконаленням системи фінансово-економічної безпеки, формуванням її складових в умовах конфліктного середовища з теоретичної та практичної точок зору є недостатньо обґрунтованими.

Фінансово-економічна безпека була й залишається поняттям складним і багатогранним. Вагомий внесок у вивчення проблем теорії та практики зробили відомі вітчизняні вчені, зокрема: Білик, М. Д. [4], Брігхем, Е. Ф. [6], Захарченко, В. И. [33], Котляр, М. [2], Марцин, В. С. [31], Мицак, О. В. [33], Мних, Є. В. [34] та інші.

Об'єктивна потреба вивчення теоретичних і практичних досліджень вітчизняних вчених дає можливість зробити висновок про недостатню розробленість питань аналізу фінансово-економічної безпеки підприємств, відсутність єдності у виборі рішень, які комплексно характеризують рівень фінансово-економічної безпеки і його вплив на ефективність діяльності підприємства, не приділяється належна увага формуванню системи фінансової та економічної безпеки підприємства та її розвитку.

Об'єктом дослідження в роботі виступає фінансова та економічна служби Товариства з обмеженою відповідальністю «АРГО КР».

Предметом дослідження є методичні підходи та принципи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження стану та обґрунтування заходів щодо підвищення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Для досягнення мети в роботі поставлені та вирішені такі завдання:

- визначено сутність та основні елементи фінансово-економічної безпеки на підприємстві;
- досліджено систему організації та правління фінансово-економічної безпеки підприємства;
- проаналізовано організаційно-економічну характеристику ТОВ «АРГО КР»;
- оцінено рівень фінансово-економічної безпеки підприємства «АРГО КР»;
- запропоновано й обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення фінансово-економічної безпеки «АРГО КР»;
- розроблено механізм забезпечення щодо управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

В роботі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено теоретичні основи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, проаналізовані заходи та оцінено рівень фінансово-економічної безпеки «АРГО КР», запропоновано заходи щодо підвищення безпеки фінансової та економічної служби досліджуваного підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі методи дослідження: метод узагальнення – для узагальнення існуючих та формування нових теоретичних положень щодо сутності категорій «фінансово-економічна безпека підприємства», «фінансова служба» та «економічна служба» підприємства; статистичний метод, метод групування, метод факторного аналізу – для оцінки показників діяльності досліджуваного підприємства; метод порівняльного аналізу – для виявлення тенденцій зміни показників в динаміці; метод графічного зображення – для наочного представлення показників в динаміці.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким

притаманна наукова новизна:

– запропоновано шляхи удосконалення фінансово-економічної безпеки підприємства, що включають розвиток економіки та фінансів, зокрема, програму вивчення кокурентів, реалізація яка може сприяти нарощуванню виробництва та зростанню економіки в цілому;

Отримані результати дослідження спрямовані на визначення теоретичних і практичних засад підвищення фінансової та економічної системи як складової фінансово-економічної безпеки «АРГО КР» та можуть бути впроваджені в практику роботи господарюючих суб'єктів. Практичне значення мають запропоновані заходи щодо підвищення забезпечення фінансових та економічних служб «АРГО КР».

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних вчених з проблем забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання; законодавчі та нормативні акти України з питань функціонування суб'єктів господарювання, ресурси мережі інтернет тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлені в тезах-доповідях у II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути» (17-18 серпня 2020 р., м. Дніпро) на тему: «Сутність та значення фінансово-економічної безпеки підприємства».

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Фінансово-економічна безпека, як складова фінансово-економічної безпеки держави

Фінансово-економічна діяльність підприємств здійснюється як з урахуванням умов внутрішнього середовища, так і з урахуванням умов зовнішнього середовища, якому в сучасних умовах притаманне зростання рівня динамічності та невизначеності, які викликані різноманітними процесами трансформаційного, інтеграційного та глобалізаційного характеру.

Фінансова безпека підприємства – це такий його фінансовий стан, який характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатність забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [68, с. 16-19].

Фінансова безпека залежить від менеджменту підприємства, що свідчить про можливість впливу на систему фінансової безпеки з боку керівництва та необхідність управління нею. Фінансова безпека досягається діяльністю як у фінансовій сфері, так і в сполучених з нею сферах. Тому головне в забезпеченні фінансової безпеки підприємства це: визначення факторів, що впливають не тільки на фінансову діяльність, але й на інші сполучені з нею види діяльності; побудові системи обмежень, які ліквідують ненавмисний та навмисний вплив. Створення системи фінансово-економічної безпеки – процес, що полягає у вирішенні багатьох завдань при участі високопрофесійних фахівців з різних областей [6, с. 118-137].

Серед складних системних і комплексних економічних категорій фінансова та економічна безпека підприємства мають важливе значення. Економічна безпека є найбільш повноцінною характеристикою спроможності економічного агента до життєздатності та передумов розвитку, динамічної економічної стійкості і конкурентоспроможності. Фінансова безпека засвідчує забезпеченість, захищеність та ефективність політики формування, використання і розвитку другого за важливістю (після праці) чинника виробництва – капіталу, виступаючи таким чином найбільш важливою функціональною складовою економічної безпеки. Втім, відомо, що за найбільш вживаного і вже певною мірою усталеного ресурсно-функціонального підходу як стан, так і рівень економічної безпеки підприємства визначають не лише фінансова, але й інші функціональні складові – інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, продуктова, інформаційна та ін. Погоджуючись із цим підходом, зауважимо про наявність таких дискусійних аспектів:

- частина з вказаних функціональних складових апріорі не може характеризувати стан чи рівень безпеки, виступаючи лише напрямом для розробки і реалізації заходів з її забезпечення;

- за будь-якого підходу до оцінювання безпеки підприємства визначають ефективність господарювання і використання його ресурсного забезпечення, а відтак, робота зводиться до розрахунку показників фінансово-економічного стану й ефективності;

- якщо звернути увагу на основи екосистейту (категорії, що на противагу економічній безпеці підприємства характеризується набагато більшою історією та еволюцією розвитку), то ми побачимо, що серед функціональних напрямів забезпечення безпеки держави окремо виділяються макроекономічна та фінансова, а інформаційна, військова (силова) взагалі виносяться за межі економічної та відносяться до національної безпеки.

Вагомість та критичність цих зауважень доводять можливість висунення гіпотези про справедливість і доцільність виокремлення

фінансово-економічного напрямку в системі загальної безпеки підприємства. Зауважимо, що такі пропозиції вже наводилися в дослідженнях з проблем економічної безпеки підприємства [2, с. 69-80].

Так, у праці П. Кравчука [60, с. 80-96] запропоновано термін корпоративної безпеки підприємства, в складі якої окремим напрямком виділено фінансово-економічну безпеку (рис. 1.2) з структурними сферами фінансової, економічної та маркетингової.

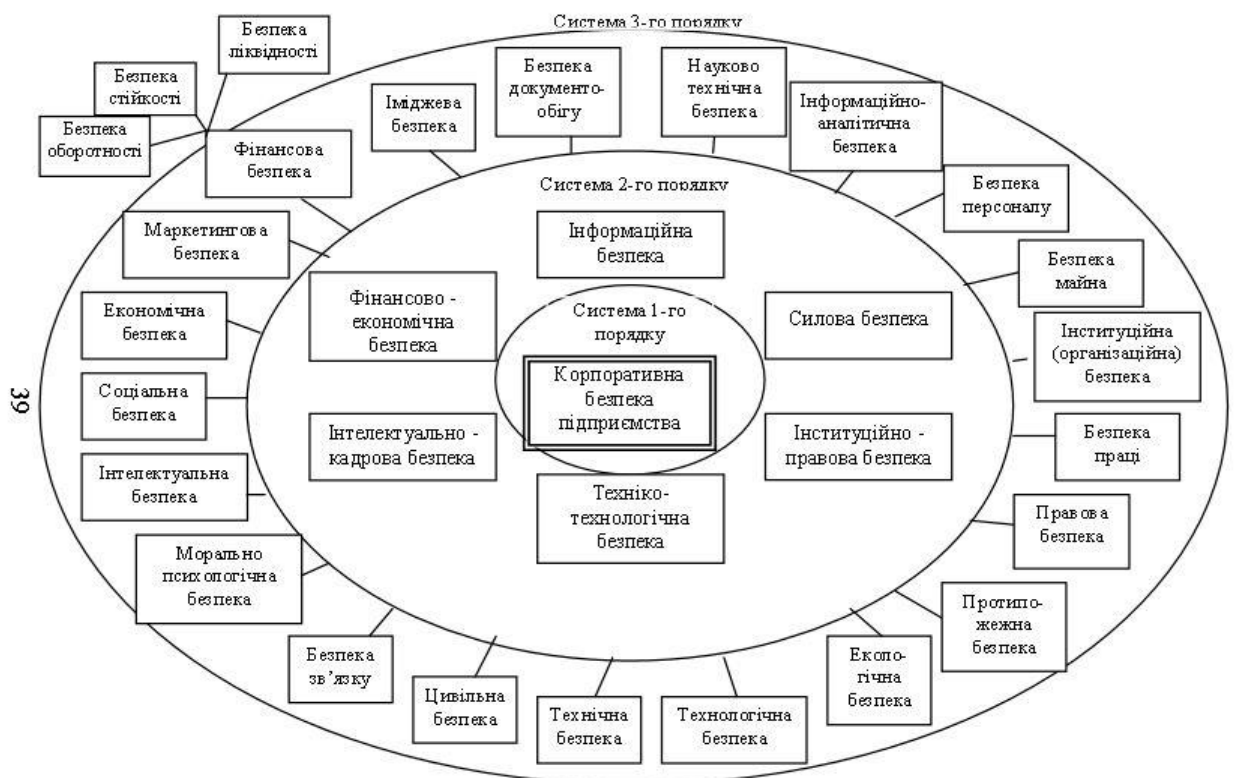

Рис. 1.1 – Структура корпоративної безпеки підприємства

Дотримуючись ресурсно-функціонального підходу до декомпозиції економічної безпеки, автор розглядає її на трьох рівнях, кожен з яких містить сукупність складових.

Таким чином формується система корпоративної безпеки підприємства, яка включає на другому рівні інформаційну, силову, фінансово-економічну, інтелектуально-кадрову, техніко-технологічну та

інституційно-правову складові, які виступають основними структурними компонентами безпеки.

З іншого боку, складність категорії фінансово-економічної безпеки обумовлює необхідність застосування системного підходу до її опису, моделювання і забезпечення[36, с. 169-180]. У цьому контексті систему фінансово-економічної безпеки підприємства пропонується трактувати як сукупність невідємних її елементів та взаємозв'язків між ними, створення якої має на меті постійне гарантування її належного рівня. Головними елементами системи є її суб'єкти та об'єкти (рис. 1.2 (узагальнено за результатами вивчення джерел)).

Рис. 1.2 – Система фінансово-економічної безпеки підприємства

Для належного забезпечення складових другого рівня науковець визначив напрями, які утворюють третій рівень економічної безпеки підприємства. При цьому економічній безпеці автор відводить місце, поряд із маркетинговою та фінансовою, у третьому рівні корпоративної безпеки

Умовами забезпечення фінансової безпеки на підприємстві виступають: високий ступінь гармонізації й узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища та інтересами його персоналу; наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію: фінансових інтересів, місії та завдань; збалансованість і комплексність фінансових інструментів та технологій, які використовуються на підприємстві; постійний і динамічний розвиток фінансової системи (підсистеми) підприємства [9, с. 116] (рис. 1.3).

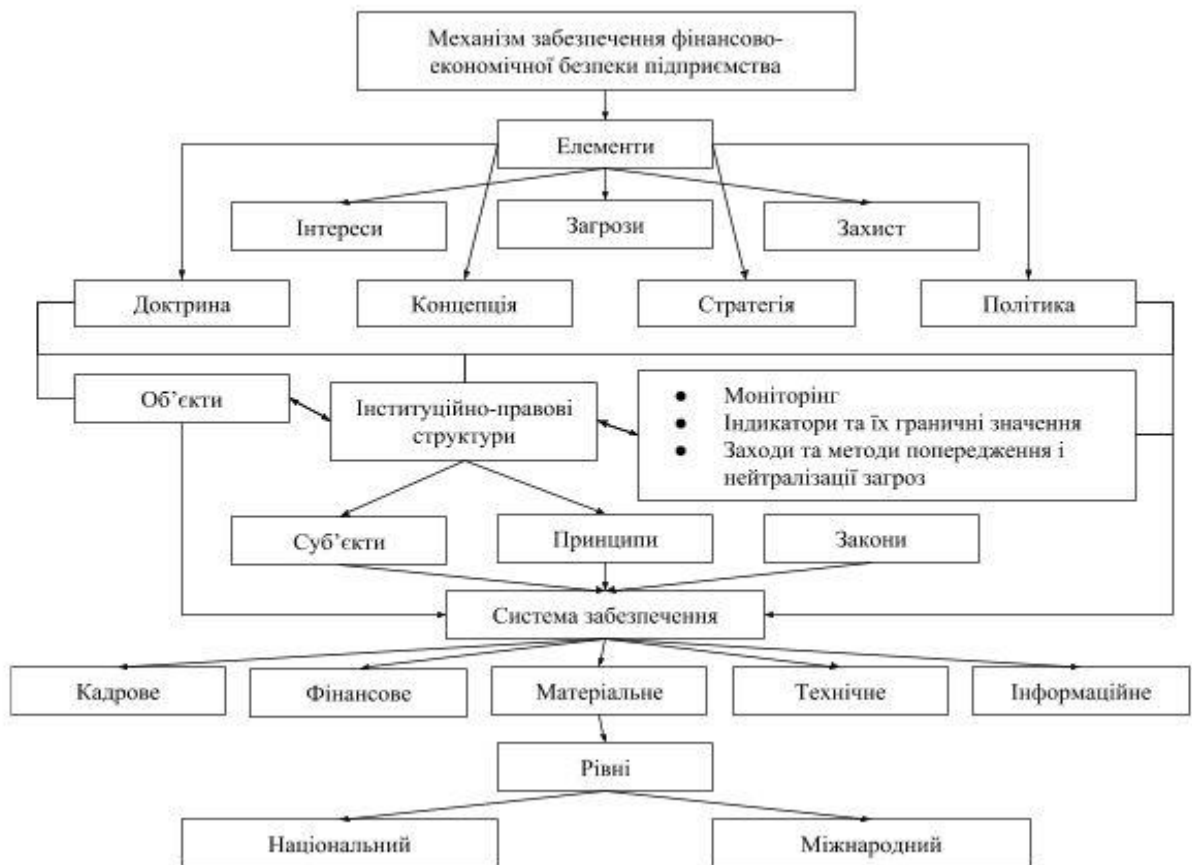

Рис. 1.3 – Механізм забезпечення фінансової безпеки держави

При розробці та створенні системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства, для подальшого ефективного її функціонування необхідно дотримуватися таких вимог [73, с. 29-36]:

1) система управління фінансовою безпекою підприємства має

функціонувати безперервно;

2) система повинна бути добре спланованою, функціонально самостійною та інтегрованою до загальної системи управління підприємством;

3) повна узгодженість діяльності цієї системи із загальною системою управління підприємством;

4) функціонування системи має виступати одним з основних засобів досягнення цілей підприємства;

5) постійна готовність системи фінансової безпеки до розвитку (зміна функцій, структурна реорганізація, застосування нових методів, засобів тощо);

б) чітке визначення відповідальності, обов'язків, рівнів допуску та доступу; очолювати і координувати діяльність щодо захисту повинна людина, яка віддана своїй роботі та забезпеченню безпеки [1, с. 96-99].

Формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства доцільно здійснювати з урахуванням властивостей, які повинні бути притаманні цій системі. Можна виділити низку таких основних властивостей, характерних для системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві [39, с. 166-142]:

– здатність системи швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, в тому числі і на зміни, що несуть небезпеку та загрози, перерозподіляти фінансові ресурси відповідно до потреб господарюючого суб'єкта, вводити нові форми і методи організації та управління фінансово-господарською системою підприємства (гнучкість); здатність системи налагоджувати свій склад, структуру і внутрішні властивості для відображення внутрішніх і зовнішніх загроз, з метою забезпечення можливості функціонування в нових умовах (адаптивність);

– здатність системи забезпечувати необхідну кількість фінансових ресурсів відповідно до зростаючих потреб господарюючого суб'єкту

(продуктивність). Це означає, що економічно безпечне підприємство здатне функціонувати в режимі розширеного відтворення, забезпечуючи тим самим самодостатність і можливість розвитку. Нижнім ступенем фінансово-економічної безпеки підприємства можна визнати його здатність здійснювати просте відтворення;

- оптимальне співвідношення отриманих результатів і здійснених фінансових витрат (ефективність). Підвищення ефективності діяльності підприємства сприяє зростанню рівня фінансово-економічної безпеки, оскільки дозволяє отримувати більший результат при найменших витратах, а частину ресурсів направляти на захист своїх інтересів і нейтралізацію загроз;

- розподіл в системі безпеки функцій управління та прийняття рішень між структурними підрозділами та службами різного рівня (організованість). Це дозволяє забезпечити оперативність прийняття рішень за рахунок зосередження вирішення тактичних завдань – на нижчих рівнях управління, а стратегічних завдань – на вищих рівнях управління;

- здатність системи під дією зовнішніх і внутрішніх впливів зберігати суттєво важливі характеристики свого існування (динамічність). Така ситуація змушує підприємство перебудовуватися, пристосовуватися до нових умов;

- наявність на підприємстві суб'єкту управління, який володіє необхідною компетенцією; допомагає керувати діяльністю всієї системи безпеки, окремих її складових, зокрема, фінансової; несе відповідальність за виконання всіх управлінських рішень у відповідності з поставленими завданнями; здійснює вдосконалення системи тощо (керованість). Недотримання цієї вимоги призводить до прийняття суб'єктивних управлінських рішень, нехтування інтересами підприємства у власних цілях;

- здійснення контролю за станом суб'єкта управління фінансової безпеки, при цьому не чинячи на нього ніякого управлінського впливу

(контрольованість) [10, с. 179-184].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві (таб. 1.1) [44, с. 100-112].

Таблиця 1.1 – Основні властивості щодо системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві

№ п/п	Назва	Значення
1	Здатність системи швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, в тому числі і на зміни, що несуть небезпеку та загрози	Перерозподіляти фінансові ресурси відповідно до потреб господарюючого суб'єкта, вводити нові форми і методи організації та управління фінансово-господарською системою підприємства (гнучкість)
2	Здатність системи налагоджувати свій склад, структуру і внутрішні властивості для відображення внутрішніх і зовнішніх загроз, з метою забезпечення можливості функціонування в нових умовах (адаптивність)	Відображати внутрішні і зовнішні загрози, з метою забезпечення можливості функціонування в нових умовах (адаптивність)
3	Здатність системи забезпечувати необхідну кількість фінансових ресурсів відповідно до зростаючих потреб господарюючого суб'єкту (продуктивність)	Функціонувати в режимі розширеного відтворення, забезпечуючи тим самим самодостатність і можливість розвитку. Нижнім ступенем фінансово-економічної безпеки підприємства можна визнати його здатність здійснювати просте відтворення
4	Оптимальне співвідношення отриманих результатів і здійснених фінансових витрат (ефективність)	Зростання рівня фінансово-економічної безпеки, оскільки дозволяє отримувати більший результат при найменших витратах, а частину ресурсів направляти на захист своїх інтересів і нейтралізацію загроз
5	Розподіл в системі безпеки функцій управління та прийняття рішень між структурними підрозділами та службами різного рівня (організованість)	Це дозволяє забезпечити оперативність прийняття рішень за рахунок зосередження вирішення тактичних завдань – на нижчих рівнях управління, а стратегічних завдань – на вищих рівнях управління
6	Здатність системи під дією зовнішніх і внутрішніх впливів зберігати суттєво важливі характеристики свого існування (динамічність)	Підприємство перебудовуватися, пристосовуватися до нових умов
7	Наявність на підприємстві суб'єкту управління, який володіє необхідною компетенцією	Допомагає керувати діяльністю всієї системи безпеки, окремих її складових, зокрема, фінансової; несе відповідальність за виконання всіх управлінських рішень у відповідності з поставленими завданнями; здійснює вдосконалення системи тощо (керованість)

Деякі автори також виділяють специфічні властивості системи фінансової безпеки підприємства: дотримання менеджментом підприємства положень чинного законодавства щодо будь-яких видів його діяльності, які належать до його фінансових інтересів та інтересів його стейкхолдерів (нормативно-правова урегульованість); прояви незахищеності та чутливості фінансової безпеки до будь-якого негативного впливу зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів (уразливість фінансової безпеки); діапазон керованості системи безпеки підприємства може бути суттєво обмеженим через численні загрози, які здебільшого є наслідком суперечностей, що супроводжують узгодження інтересів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів підприємства (часткова керованість); при кількісному вимірюванні фінансової безпеки усі показники повинні бути чіткими й однозначними, а значення величин, які отримуються в конкретний момент часу, повинні визначатися значеннями величин, отриманими у попередні моменти часу (детермінованість) [51, с. 80-88].

Урахування розглянутих властивостей спрямовано на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення його безпеки. Фінансово-економічна безпека підприємства, заснована на оптимальному співвідношенні всіх зазначених властивостей, дозволяє підприємству бути стійким, адекватно реагувати на виклики і загрози, розвиватися та удосконалюватися [42, с. 196-208].

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що організація та функціонування системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві повинні відповідати певній системі базових принципів, які мають як загальний, так і специфічний характер. При формуванні та подальшому функціонуванні системи забезпечення фінансової безпеки, необхідним є дотримання таких принципів (табл. 1.2) [3, с. 21-30]:

Таблиця 1.2 – Функціонування системи забезпечення фінансової безпеки

№	Назва	Значення
1	2	3
1	Системність побудови	Всі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинні бути взаємопов'язані та узгоджені
2	Безперервність	Система фінансової безпеки повинна діяти постійно, захищаючи інтереси підприємства в умовах ризику та протидії загрозам
3	Законність	Всі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним актам з безпеки підприємства
4	Об'єктивність	Управлінські рішення повинні розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації із застосуванням наукових методів пізнання
5	Обґрунтованість	Всі заходи з безпеки повинні проводитися з використанням сучасних досягнень науки і техніки, надавати надійний захист на певних рівнях безпеки
6	Плановість	Забезпечити надійний захист підприємства на основі єдиного задуму, викладеного в комплексній програмі та конкретних планах з окремих напрямків безпеки, зокрема фінансової
7	Економічна доцільність	Система фінансово-економічної безпеки повинна бути побудована таким чином, щоб вартість витрат на її підтримання була оптимальною і не перевищувала той рівень, при якому втрачається економічний сенс
8	Результативність	Своєчасне попередження та ефективне подолання негативного впливу загроз, при цьому забезпечуючи розвиток підприємства
9	Оптимізація витрат	Витрати на попередження та подолання загроз повинні бути адекватними їх рівню й обсягу
10	Ефективність управлінських рішень	Видатки на заходи з ліквідації, нейтралізації або мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства повинні бути менше, ніж можливі збитки від їх реалізації
11	Інформованість	Потужна інформаційна підтримка, обізнаність необхідною інформацією для оперативного прийняття рішень
12	Комплексність рішень	Вирішення питань фінансової безпеки із залученням усіх суб'єктів захисту і активів підприємства

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
13	Збалансованість інтересів	Забезпечення збалансованості фінансово-економічних інтересів підприємства і суб'єктів зовнішнього середовища, що взаємодіють з ним
14	Своєчасність	Своєчасна розробки та вжиття заходів щодо нейтралізації загроз фінансовій безпеці та фінансовим інтересам підприємства
15	Постійний моніторинг	Системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан підприємства та його аналіз з метою недопущення загроз діяльності підприємства
16	Активність	Реалізація активних дій і заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства з використанням нестандартних форм і способів захисту
17	Управління першими симптомами	Своєчасне визначення перших симптомів загрози
18	Пріоритетність використання внутрішніх ресурсів	Необхідність підприємства розраховувати переважно на внутрішні фінансові можливості ліквідації, нейтралізації або мінімізації загроз
19	Терміновість реагування	Застосування елементів фінансового управління щодо кожного виявленого кризового симптому

При недотриманні розглянутих вимог, властивостей та системи принципів, управління фінансово-економічною безпекою може бути неефективним та спричинити наслідки, пов'язані з [54, с. 66-72]:

- 1) погіршенням діяльності підприємства;
- 2) зниженням рівня платоспроможності;
- 3) зниженням привабливості підприємства для інвесторів;
- 4) погіршенням якості продукції;
- 5) підвищенням витрат;
- 6) зменшенням попиту на продукцію, вироблену цим підприємством;
- 7) зниженням фінансової незалежності підприємства;
- 8) виникненням фінансової кризи на підприємстві тощо.

Складність завдання забезпечення фінансово-економічної безпеки

полягає в тому, наскільки керівники підприємства, його підрозділів, відділів, менеджери забезпечують умови нормальної діяльності підприємства шляхом нейтралізації (зниження, прийняття) небезпек та загроз, різних дестабілізуючих факторів. Доцільною є розробка концепції економічної безпеки підприємства, включаючи її фінансову складову, розробка алгоритму дій суб'єкта господарювання, який забезпечить прийняття комплексу таких заходів та кроків, які не дали б підприємству можливості опуститися за критичну межу і втратити свою економічну незалежність [13, с. 3-4].

Про позитивну дієвість системи забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємстві можуть свідчити певні економічні сигнали, які наведені у рис. 1.4 [41, с. 34-40].

Рис. 1.4 – Результативна система фінансово-економічної безпеки на підприємстві

Необхідним є також розрахунок фінансування можливих варіантів дій та вибір оптимального варіанту, обов'язковий контроль забезпечення на практиці ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Це дозволить системі фінансової безпеки забезпечити ефективну діяльність підприємства і тривале ведення бізнесу.

Отже, за результатами дослідження можна сказати, що проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки отримала в сучасних умовах господарювання надзвичайну актуальність. Формування і функціонування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства має відбуватися з урахуванням розглянутих у статті вимог та властивостей, спрямованих на комплексне забезпечення стабільності підприємства, ефективну побудову стратегії забезпечення безпеки та базуватися на загальних (притаманних усім складним системам) і певних специфічних принципах. Система фінансово-економічної безпеки, яка відповідає вказаним характеристикам, дозволить підприємству адекватно реагувати на небезпеки та загрози, бути стійким, розвиватися і вдосконалюватися [4, с. 85-90].

Подальших поглиблених досліджень потребують питання забезпечення фінансово- економічної безпеки підприємств на основі управління ризиками.

Слід також зазначити, на сьогодні немає однозначного трактування поняття фінансово-економічної безпеки, що визначає дискусійний характер даної проблеми. Тому в дослідженні поняття та змісту фінансово-економічної безпеки почнемо з більш загального визначення – економічна безпека [57, с. 16-18].

Заслуговують на увагу сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки. Перший підхід трактує економічну безпеку як невід'ємну частину національної безпеки, тобто це «...захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави в економічній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз». Другий підхід розкриває сутність економічної безпеки як «стан економіки», тобто економічна безпека – це стан економіки й інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист

національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал навіть при несприятливих умовах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. Третій підхід до визначення сутності економічної безпеки трактує економічну безпеку як сполучення або сукупність умов і факторів, що забезпечують певний необхідний рівень економічного розвитку країни. Четвертий підхід передбачає визначення економічної безпеки як «...якісного стану сукупності основних факторів суспільного виробництва в сполученні зі здатністю держави забезпечити їх ефективно захищене використання в національних інтересах і здійснювати економічну стратегію, адекватну викликам його мінливого економічного простору, з метою досягнення стабільного, стійкого розвитку та самовдосконалення всього суспільства» [7, с. 25-32].

Оскільки об'єктами економічної безпеки є держава, суспільство та громадяни, то економічна безпека держави може трактуватися як поєднання економічної безпеки макро- та мікрорівня. Тому забезпечення економічної безпеки держави визначається безпекою індивідуума та підприємства (фірми) [43, с. 100-112].

Відповідно до, категорії показника економічна безпека відноситься такий стан національної економіки, який дає можливість зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатен задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави. Зважаючи на це, складовими системи економічної безпеки є: макроекономічна, зовнішньоекономічна, інвестиційна, фінансова, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека (рис. 1.5, 1.6) [14,38-43].

Аналіз (рис. 1.6) дає можливість стверджувати, що переважна більшість (7 з 10 показників) складових рівня економічної безпеки знаходиться у зоні небезпечного стану. Оскільки національна безпека держави, в першу чергу, забезпечується станом економіки та захищеністю від загроз фінансової безпеки, розглянемо більш детально фінансову складову безпеки держави, рівень якої також знаходиться у зоні небезпечного стану.

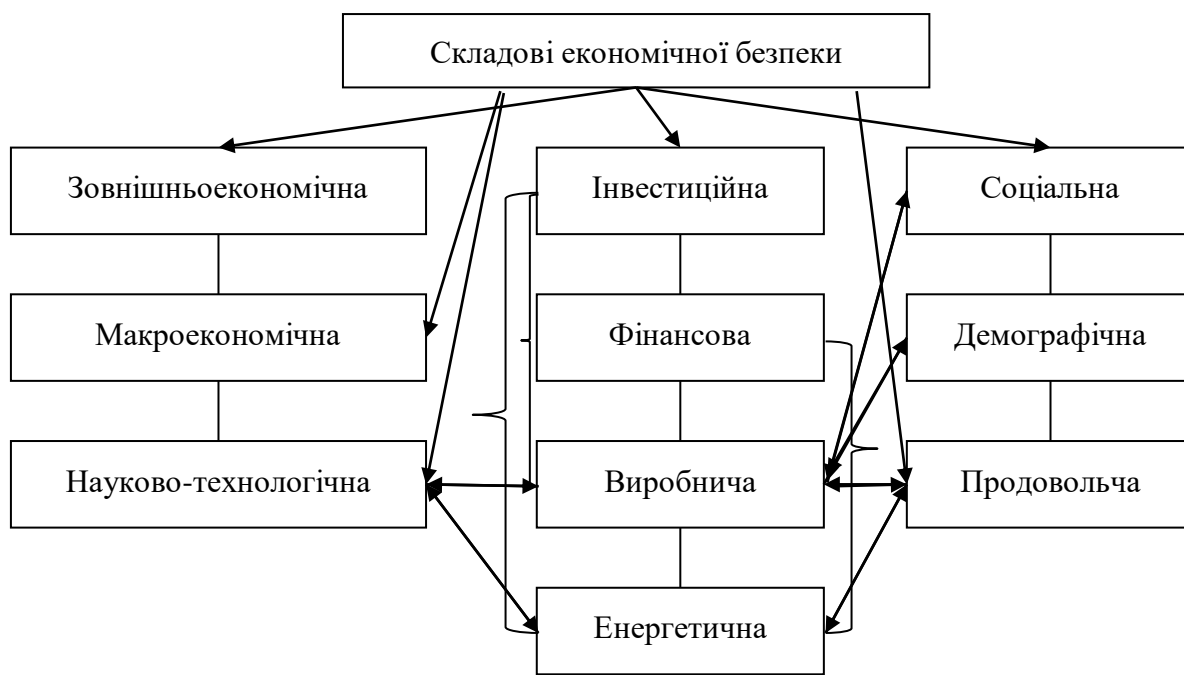

Рис. 1.5 – Основні складові економічної безпеки

Економічна теорія обґрунтовує особливе значення фінансів в економіці країни, покладаючи основну відповідальність за них на державу [12, с. 75-80]

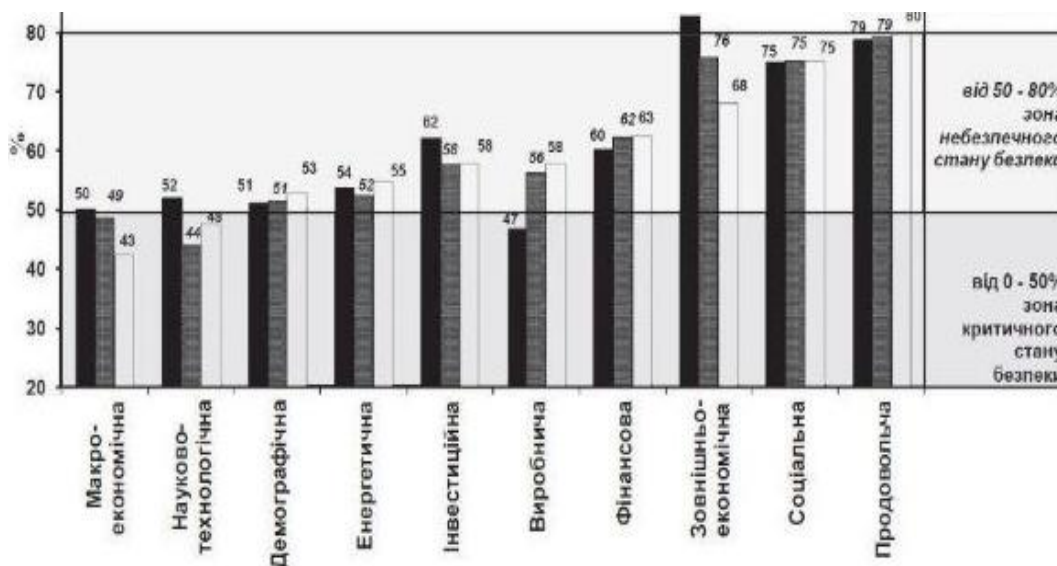

Рис. 1.6 – Динаміка складових економічної-безпеки України за 2017-2019 рр.

Фінансова безпека – це стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів, гармонічний та соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи та всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі, готовність і здатність фінансових інститутів створювати механізми реалізації і захисту інтересів розвитку національних фінансів, підтримка соціально-політичної стабільності суспільства, а так само формується необхідний і достатній економічний потенціал і фінансові умови для збереження цілісності й єдності фінансової системи навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів й успішного протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансової безпеки [50, с. 28-32].

Саме від стану фінансової безпеки залежить рівень розвитку реального сектора економіки, виробнича та всі інші елементи та види безпеки.

Стабільний і збалансований розвиток фінансової, бюджетної, податкової, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної та фондової систем, а також ціноутворення вважаються критеріями фінансової безпеки держави [61, с. 12-14].

Основними загрозами у сфері фінансової безпеки згідно з Законом України «Про основи національної безпеки України» є:

- недосконалість бюджетної політики та нецільове використання коштів бюджету;
- переважно фіскальний характер системи оподаткування;
- значні обсяги державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговуванням;
- різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти;
- недостатні обсяги золотовалютних резервів;
- невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень процентних ставок за кредитами;

- криміналізація та масштабний вплив капіталу у «тінь» і за кордон;
- фінансова залежність національної економіки від зовнішніх джерел;
- нецільове використання коштів державного бюджету;
- складний фінансовий стан підприємств, недостатність власних коштів для формування необхідного інвестиційного потенціалу, незначні обсяги інвестицій;
- недосконалість нормативно-правової бази регулювання платіжно-розрахункових відносин, криза неплатежів [18, с. 110-117].

Недостатня увага до зазначених загроз призводить до фінансової кризи, забезпечення безпеки у свою чергу реалізується шляхом ліквідації загроз і компенсації збитків.

Для забезпечення фінансової безпеки необхідний постійний моніторинг її індикаторів, таких як [66, с. 15-19]:

- рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України;
- рівень монетизації ВВП;
- дефіцит державного бюджету;
- ступінь доларизації національної економіки;
- швидкість обігу готівки;
- ставка рефінансування НБУ;
- процентна ставка за банківський кредит та ін.

Фінансова безпека, в свою чергу, містить такі складові: бюджетна, податкова, боргова, грошово-кредитна, валютно-курсова, банківська, інвестиційна безпека (рис. 1.7).

Оснoву фінансової безпеки держави в цілому складає її бюджетна безпека. Бюджетна безпека - це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [45, с. 52-48].

Як свідчать дослідження, за останні роки стан Державного бюджету характеризується в основному як дефіцитний, що спричиняє не лише зниження рівня бюджетної і фінансової безпеки, а й низку інших наслідків

для економіки держави [37, с. 112-120].

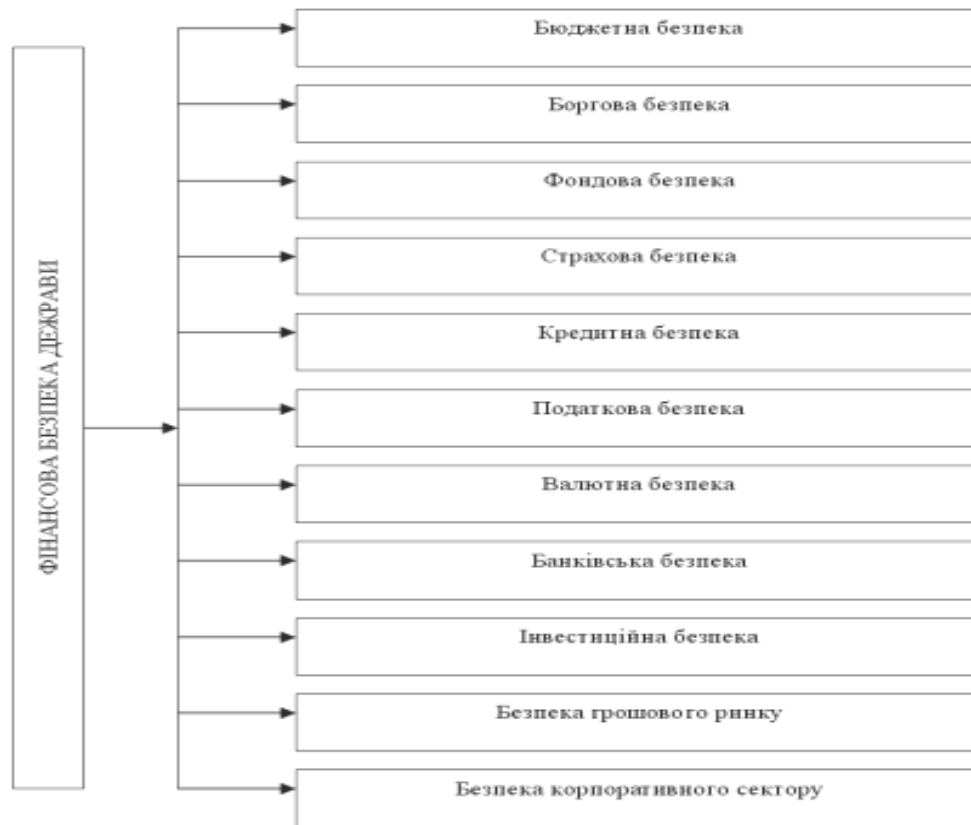

Рис. 1.7 – Основні складові фінансової безпеки

Основу фінансової безпеки держави в цілому складає її бюджетна безпека. Бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [52].

Як свідчать дослідження, за останні роки стан Державного бюджету характеризується в основному як дефіцитний, що спричиняє не лише зниження рівня бюджетної і фінансової безпеки, а й низку інших наслідків для економіки держави [69, с. 36-39].

Наступна складова – податкова безпека, яку трактують як забезпечення зростання ресурсного потенціалу для соціально-економічної стабільності та розвитку держави, збереження цілісності фінансової системи, протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам країни [55, с. 112-118].

Оскільки податкова безпека держави визначається ефективністю

податкової тактики держави, яка має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави, індивідуальні та корпоративні інтереси платників податків, то з позицій фіскальної достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним. Але не слід забувати, що на фіскальну безпеку держави впливають численні податкові, часто необґрунтовані пільги. Разом з тим, податкова безпека держави передбачає оптимізацію рівня оподаткування, адже надмірне підвищення норми оподаткування призводить до збільшення тіньової економіки, згортання легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків, а відтак – до скорочення податкової бази. Саме до таких негативних результатів може призвести надмірне податкове навантаження. Значний податковий тягар гальмує економічне зростання в Україні. Водночас зниження податкових ставок загрожує скороченню бюджетних надходжень, що може призвести до порушення виконання Державою покладених на неї функцій [62, с. 27-34].

Боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи [56, с. 55-63].

До головних індикаторів, що характеризують ефективність боргової політики країни, відносять:

- спроможність у повному обсязі обслуговувати та своєчасно погашати борг;
- співвідношення сумарних виплат із обслуговування та погашення державного боргу до загальних доходів державного бюджету та ВВП;
- чисті позичкові залучення за вирахуванням витрат на погашення та обслуговування державного боргу [64, с. 8-12].

Головними індикаторами, що визначають інвестиційну безпеку, є:

- частка у загальному обсязі капіталовкладень (в межах 20-25 % від ВВП);
- частка іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій країни;
- співвідношення прямих і портфельних інвестицій;
- величина іноземних інвестицій на душу населення;
- ризикованість інвестиційних проектів й ін.

Забезпечення інвестиційної безпеки держави потребує формування привабливого інвестиційного клімату. На сьогодні інвестиційний клімат України характеризується низькою привабливістю, що пов'язано з політичною нестабільністю та недосконалістю законодавчої бази [8, с. 324-330].

Таким чином, оскільки важливою та пріоритетною складовою економічної безпеки держави є її фінансова безпека, то доцільно об'єднати ці поняття в одне – фінансово-економічна безпека. При цьому забезпечення фінансово-економічної безпеки держави потребує вирішення широкого кола проблем, що стосуються формування критеріїв та принципів забезпечення фінансово-економічної безпеки, визначення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері, здійснення постійного відстеження факторів, які викликають загрози фінансово-економічній безпеці країни, а також вживання заходів щодо їх попередження та подолання. Що стосується системи забезпечення фінансово-економічної безпеки, зокрема, системи відповідних інститутів і організаційно- управлінських структур, то вона також потребує належної структурної організації.

До основних напрямків забезпечення фінансово-економічної безпеки України слід віднести [63, с. 26-28]:

- моніторинг, аналіз і прогнозування загроз фінансово-економічній безпеці в усіх сферах їх прояву;
- визначення критеріїв фінансової безпеки та їх порогових значень;
- розроблення системи заходів та механізмів забезпечення фінансово-економічної безпеки країни;

– активізація діяльності законодавчих та виконавчих органів державної влади України щодо реалізації комплексу заходів, спрямованих на попередження та послаблення загроз національним фінансовим інтересам;

– підтримка на необхідному рівні стратегічних та мобілізаційних ресурсів держави [16, 90-98].

Забезпечення прийнятної рівня фінансово-економічної безпеки не можливе без здійснення структурної перебудови та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. В свою чергу, забезпечення фінансово-економічної безпеки є вирішальним фактором у забезпеченні всіх складових безпеки держави.

1.2 Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та визначення її основних складових в системі економічної безпеки держави

Фінансова безпека підприємства, організації чи установи посідає особливе місце в системі економічної безпеки, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства. Фінансова безпека є невід'ємною складовою фінансового менеджменту підприємства та повинна бути реалізована в системі певних стратегічних і тактичних заходів та відповідати сучасним умовам господарювання. У науковій літературі з питань фінансової безпеки суб'єктів господарювання наведена велика кількість визначень фінансової безпеки. Серед основних критеріїв визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства виділяють стратегічний, ресурсний та функціональний [72, с. 102-104].

Так, вчений Р.С. Папехін трактує поняття «фінансова безпека» як граничний стан фінансової стійкості, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, що характеризується спроможністю підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім факторам [47, с. 55-59].

Професор І.О Бланк вважає, що «фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого розвитку в поточному та перспективному періоді» [53, с. 119-126].

В свою чергу дослідники Нікіфоров П. О. та Куперівська С. С. вважають фінансово-безпечною компанію ту, яка виважено і оптимально підходить до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснює чіткий їх контроль, оперативно реагує на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [21, с. 99-106].

Доктор економічних наук Єпіфанов А.О. трактує «фінансову безпеку» як стан підприємства, що:

- дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність у довгостроковому періоді;
- забезпечує достатню фінансову незалежність; задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення;
- здатен протистояти існуючим і виникаючим небезпекам, що прагнуть завдати фінансової шкоди підприємству або змінити всупереч бажанню структуру власного капіталу, або примусово ліквідувати підприємство;
- забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень, захищає фінансові інтереси власників підприємства [40, с. 20-30].

Реверчук Н. Й трактує поняття «фінансова безпека підприємства» як захист від можливих фінансових втрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [38, с. 19-22]. Більш детально визначення поняття «фінансова безпека підприємства» можна розглянути у дод. А. Варто

відмітити, що фінансово-економічна безпека суб'єкта господарювання є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Таким чином, ми вважаємо, що будь-яку безпеку, в тому числі і фінансово-економічну, варто розглядати через призму її функціональних складових, що дозволяє: здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан фінансово-економічної безпеки загалом; досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз переділу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні показники, що відображають рівень забезпеченості функціональних складових; розробляти заходи, які слугуватимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання у цілому [24, с. 29-33].

Отже, враховуючи вище викладене вважаємо, що фінансово-економічна безпека – це такий фінансово-економічний стан підприємства, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища і створенню необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та сталого розвитку підприємства.

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства складається з декількох етапів. Змістом першого етапу є визначення видів і причин виникнення негативних впливів на підприємство. Негативні впливи, які загрожують фінансово-економічній безпеці підприємства можуть мати суб'єктивний і об'єктивний характер. До негативних впливів суб'єктивного типу відносяться внутрішні і зовнішні впливи, в основі яких лежать усвідомлені дії (а іноді і бездіяльність) людей і інших суб'єктів ринку з метою нанесення шкоди підприємству, а також неякісна робота її співробітників або партнерів по бізнесу [58, с. 33-38].

На другому етапі процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки

підприємства необхідно визначити його фінансовий стан та надати оцінку поточного рівня її безпеки. При цьому детально аналізується існуюча загроза негативних впливів на безпеку підприємства та можливі збитки від цих впливів. Для забезпечення максимального ефекту в запобіганні загрози таких дій кожне підприємство повинно мати у своєму розпорядженні єдину систему збору, аналізу та оцінки інформації про стан її економічної безпеки [59, с. 46-49].

Показники за допомогою яких можна оцінити фінансово-економічний стан підприємства наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Функціонування системи забезпечення фінансової безпеки

Платоспроможність: коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт термінової ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.	Ділова активність: оборотність активів; оборотність товарно-матеріальних запасів; середній термін оплати дебіторської заборгованості; середній термін оплати кредиторської заборгованості.
Фінансова стійкість: коефіцієнт автономії; коефіцієнт забезпеченості боргів; фінансовий важіль.	Прибутковість: чистий прибуток; рентабельність.

Існуючі індикатори фінансово-економічної безпеки призначені для визначення кількісних показників соціально-економічної дійсності, перевищення рівня яких перетворить потенційні загрози на реальні.

До основних індикаторів, що характеризують рівень фінансово-економічної безпеки на підприємствах України, відносять наступні.

1. Показники, що визначають фінансову стійкість:

- коефіцієнт автономії (нормативне значення - $K_{фа} > 0,5$);
- коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів або коефіцієнт фінансового ризику (нормативне значення - $K_{фр} < 0,5$; критичне значення $K_{фр} = 1$);

- коефіцієнт фінансової стійкості (нормативне значення $0,5 < K_{фс} < 0,9$);
- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу (нормативне значення $0,1 < K_{м} < 0,5$);
- коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих коштів або коефіцієнт структури капіталу (позитивна характеристика - зростання в динаміці).

2. Показники, що визначають платоспроможність:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності (нормативне значення $0,2 < K_{ал} = 0,5$);
- коефіцієнт швидкої ліквідності або проміжний коефіцієнт ліквідності (нормативне значення $0,6 < K_{шл} = 0,8$);
- коефіцієнт поточної ліквідності або загальний коефіцієнт покриття (нормативне значення $K_{пл} > 2,0$).

3. Показники, що визначають ділову активність:

- коефіцієнт загальної оборотності капіталу або ресурсовіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці);
- фондovіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці);
- період обороту запасів (позитивна характеристика - зменшення в динаміці);
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (позитивна характеристика – зростання в динаміці) [26, с. 7-11].

Завершуючи вивчення фінансово-господарської звітності, необхідно ретельно проаналізувати її прибутковість і рентабельність. Показники прибутковості і рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства, використання капіталу та інших ресурсів, обґрунтованість структури витрат.

Наступний напрям оцінки поточного рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства пов'язаний з вивченням конкурентного становища підприємства на відповідному ринку за показниками, які

характеризують його основні конкурентні переваги (динаміка обсягів продажу, розподіл ринку, стан і динаміка асортименту товарів та їх основні споживчі характеристики, співвідношення ціна / якість, маркетингова стратегія та цінова політика, які реалізуються підприємством) [65, с. 88-92].

1.3 Концептуальні основи стратегічного управління та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств

Виокремлення фінансового та економічного складників безпеки підприємства абсолютно не виключає наявність та важливість моніторингу, діагностики та забезпечення інших функціональних складових безпеки. Це підтверджується й їх істотною взаємозалежністю. Так, наслідком високої інтелектуально-кадрової безпеки є збільшення продуктивності праці та доходу як одного з чинників у системі прибутковості та рентабельності суб'єкта господарювання; розвиток техніко-технологічної бази дозволяє знизити рівень собівартості продукції чи обсяги виробничої потужності та рівня її використання з позитивними фінансово-економічними наслідками; належний фінансово- економічний стан є запорукою фінансування заходів розвитку персоналу, матеріально-технічної бази, зрештою – служби силової безпеки і т.ін. Втім, лише фінансовий та економічний складники виступають напрямами як оцінки, так і забезпечення корпоративної безпеки підприємства, тоді як інші – сферами для розробки операційних цілей політики її забезпечення (рис. 1.8) [17, с. 50-60].

Тому сутнісні характеристики фінансово-економічної безпеки підприємства потребують уточнення, зокрема на предмет диференціації їх особливостей в аспекті виокремлення функціональних складових, видів економічної діяльності та секторів підприємництва, визначення завдань та принципів безпеки, розробки надійного постійно діючого механізму її забезпечення.

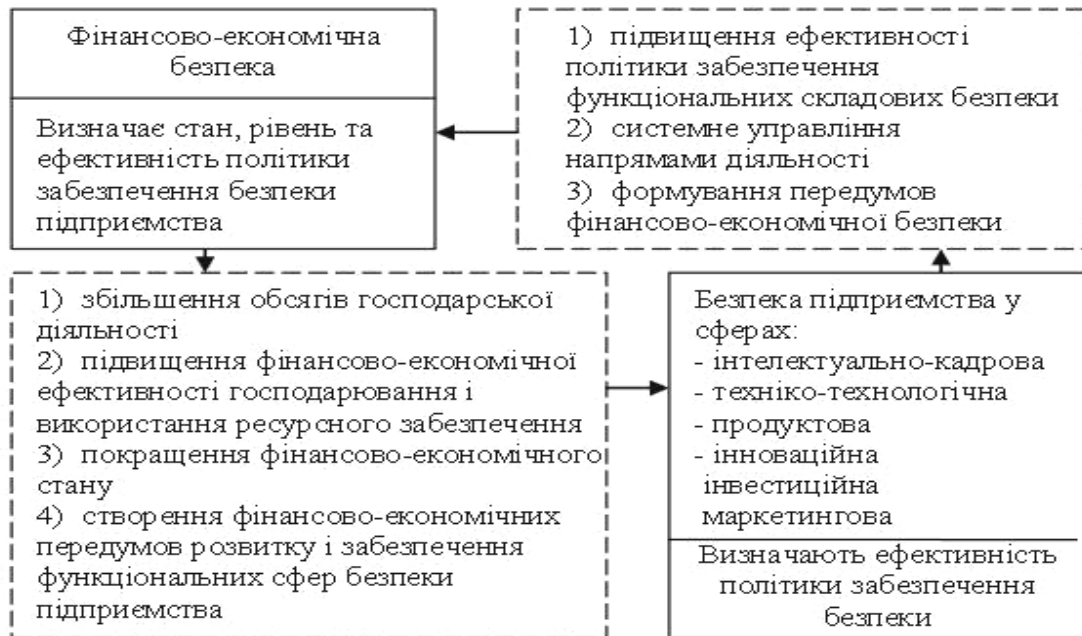

Рис. 1.8 – Взаємозалежність фінансово-економічної та інших складових безпеки підприємства

Незважаючи на необхідність уніфікації підходів до управління фінансово-економічною безпекою первинної ланки економіки, все ж об'єктивно існують її особливості залежно від виду економічної діяльності. Так, для підприємства виробничої сфери пріоритетними завданнями є забезпечення доступу до господарських ресурсів, технологій та ринку збуту; для підприємства сфери послуг – захист комерційної таємниці та інформації; торговельного – вигідні контракти з постачальниками, вдале місце розташування, ефективна маркетингова політика [74, с. 6-12].

Цей аспект проблеми вивчається і в економічній літературі. Так, Г. Дем'яненко стверджує, що торгівля є найбільш вразливим (від зовнішнього середовища) видом економічної діяльності, оскільки особливості торговельної діяльності, потреби у постійному забезпеченні комфортного для покупців торговельного процесу, врахування всіх чинників, які впливають на якісне виконання функцій торгівлі, засвідчують об'єктивну ймовірність виникнення економічних проблем, що необхідно передбачати та усунути. Про особливості, пов'язані з високим рівнем витрат у сільському

господарстві, низьким рівнем рентабельності, надмірною конкуренцією на ринку та, як наслідок, чи не найнижчим рівнем економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, свідчать результати досліджень С. Васильчак та О. Жидяка. Взаємозв'язок економічної безпеки підприємства споживчої кооперації та системи державного регулювання і сприяння розвитку цього сектора економіки як головної передумови безпеки суб'єктів господарювання, а через неї – просторово-структурної безпеки сільських територій України, висвітлює у своїх працях Г. Скляр. Певні особливості забезпечення економічної безпеки в галузі транспорту і зв'язку розглядає О. Бондаренко, відносячи до них проблеми неплатежів, низької рентабельності перевезень, відсутності сучасної авіаційної техніки, недостатність кваліфікованих кадрів. Досліджуючи аспект економічної безпеки туристичних підприємств, В. Ячменьова та О. Остапчук виділяють певні характерні особливості та ризики, пов'язані з ресурсним потенціалом, курортно-рекреаційним і туристичним комплексом, захистом особистої безпеки туриста [25, с. 102-119].

Висновки до розділу 1

Отже, в ході дослідження встановлено, що управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинно починатися ще на стадії планування його фінансово-господарської діяльності, орієнтуючись не лише на ефективність, але й планову динамічну конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Це потребує врахування її за кожним напрямом та при стратегічному і тактичному плануванні діяльності підприємства. Головними критеріями диференціації стратегічних підходів до управління фінансово-економічною безпекою є стан небезпеки на момент розробки (коригування) стратегії та фінансові можливості підприємства. Крім того, перелік критеріїв раціональності планових показників діяльності підприємства необхідно

доповнити забезпеченням доступу до ресурсів та ринків, захищеністю підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, створенням належних передумов для сталого планомірного розвитку, гарантуванням безпеки кожного етапу технологічного процесу як складової загального бізнес-процесу. Так, для підприємства виробничої сфери пріоритетними завданнями є забезпечення доступу до господарських ресурсів, технологій та ринку збуту; для підприємства сфери послуг – захист комерційної таємниці та інформації; торговельного – вигідні контракти з постачальниками, вдале місце розташування, ефективна маркетингова політика.

Завершуючи вивчення фінансово-господарської звітності, необхідно ретельно проаналізувати її прибутковість і рентабельність. Показники прибутковості і рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства, використання капіталу та інших ресурсів, обґрунтованість структури витрат.

2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика молочної галузі

Ринок молока та молочних продуктів в Україні є однією із найважливіших та найбільш перспективних складових частин ринку АПК, який знаходиться у двадцятці найбільших світових виробників молока. Від його розвитку залежить забезпечення населення України життєво необхідними продуктами харчування, що виробляються з молока.

Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією з провідних у структурі харчової індустрії України. Продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Частка витрат на молочні продукти становить 15 % від загальних витрат на харчування (це четверте місце після витрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби).

Нині функціонує близько 350 підприємств із переробки молока, з яких 80 виробляють 90 % суцільномолочної продукції. У зв'язку зі значною конкуренцією на ринку можна виділити низку лідерів, які займають найбільші частки ринку: ДП «Лакталіс-Україна», ТОВ «Данон», ТОВ «Терра Фуд», ТОВ «Люстдорф», ПрАТ «Молочний альянс», ПрАТ «Вінницький молочний завод «Рошен», ТОВ «Група компаній «Альянс», ПАТ «Вімм-Білл-Данн Україна», ПрАТ «Комбінат «Придніпровський», ПрАТ «Тернопільський молокозавод» та багато інших. Керівництво цих підприємств вкладає значні кошти в модернізацію виробництва та поліпшення якості молока та молочних продуктів, слідкує та відповідно реагує на зміни кон'юнктури ринку, постійно поліпшує та розширює асортимент видів продукції для покращення процесу виробництва продукції,

збільшення обсягів реалізації продукції та отримання чистого прибутку.

Частки ринку виробників молочної продукції 2018 р. у відсотковому значенні зображено на рис. 2.1.

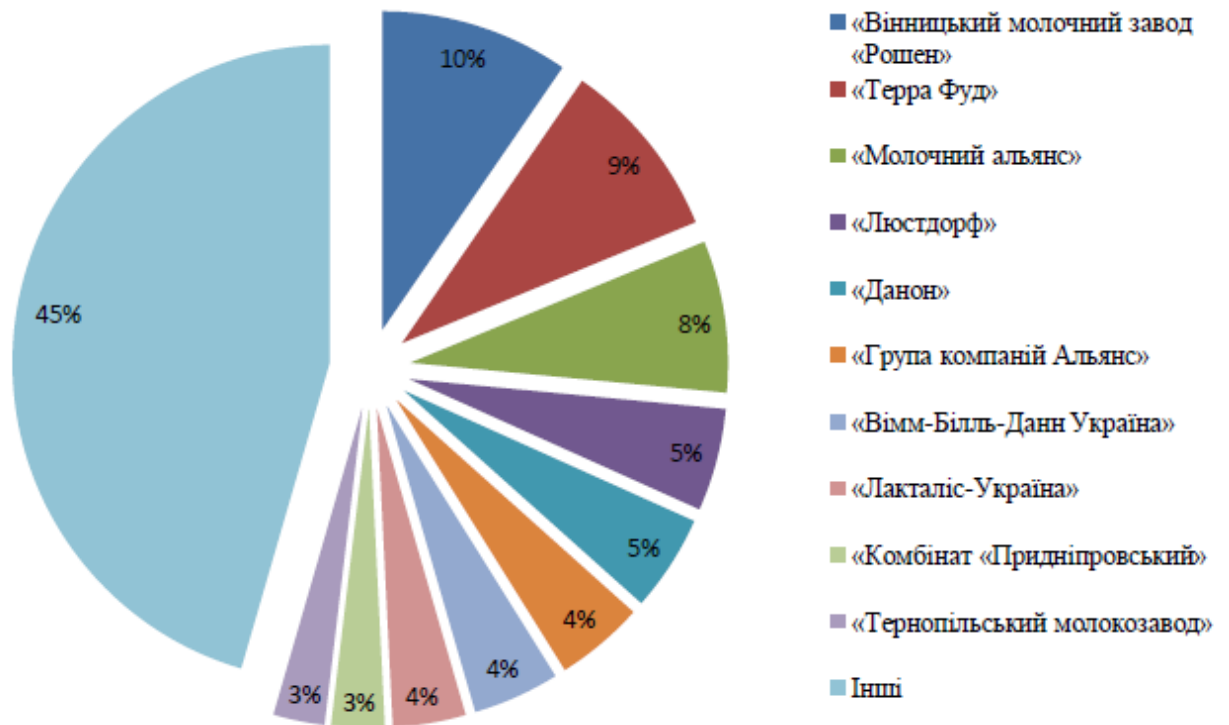

Рис. 2.1 – Частки ринку виробників молочної продукції за 2018 р.

З рис. 2.1 видно, що лідируючі позиції займають такі молокопереробні підприємства України:

- ПрАТ «Вінницький молочний завод «Рошен»»: частка на ринку – 10 %;
- ТОВ «Терра Фуд»: частка на ринку – 9 %;
- ТОВ «Люстдорф»: частка на ринку – 8 %.

В Кривому Розі функціонує два великих підприємства, що займаються переробкою молока та виготовлення з нього виробів молочної продукції – ПрАТ «Криворізький міськмолкозавод № 1» та досліджуване підприємство ТОВ «АРГО КР».

Проаналізуємо стан виробництва молочної продукції України у 2013-2017 рр. за даними рис. 2.2.

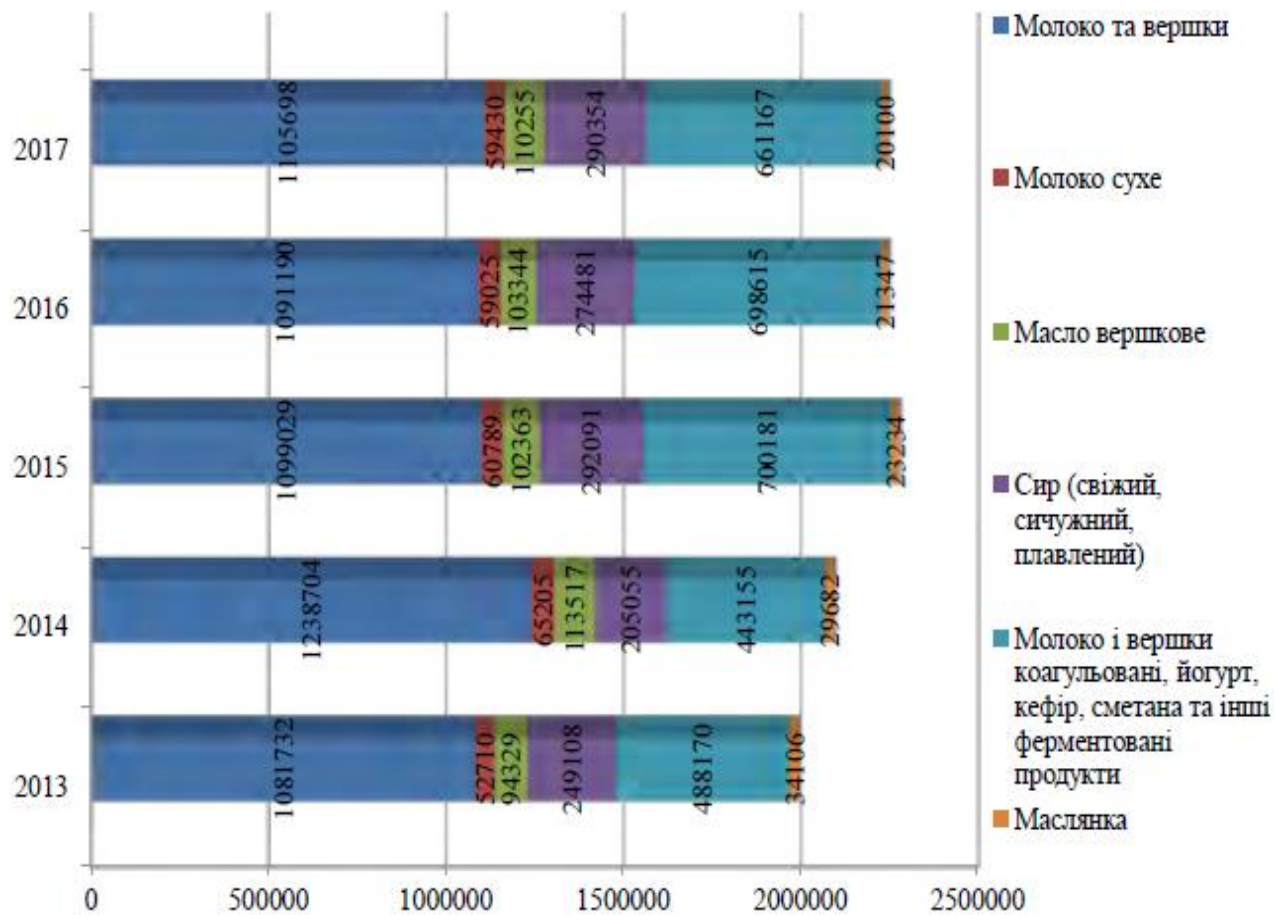

Рис. 2.2 – Аналіз виробництва молокопродуктів у 2013-2017 рр., тон

Як видно з рис. 2.2, майже за всіма товарними групами, крім маслянки, інших молочних продуктів та морозива, спостерігається доволі стійка тенденція до нарощування обсягів виробництва продукції. Найбільшу питому вагу в складі виготовленої продукції займають молоко та вершки.

Досить позитивним є щорічне нарощення обсягу їх виробництва: якщо в 2013 р. підприємствами молочної галузі вироблено молока та вершків 1081732 тон, то в 2014 р. – 1238704 тон, а в 2017 р. – 1105698 тон.

Значну частку в обсязі виготовленої продукції займають кисломолочні продукти (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти), обсяг виробництва яких у 2017 р. становив 661167 тон. Як видно з рис. 2.2, цей складник продукції молочної промисловості мав позитивну динаміку збільшення обсягів виробництва в 2013-2015 рр. та

негативну – зменшення протягом 2015-2017 рр.

Значною є й частка виготовленого сиру, обсяги виробництва якого в 2017 р. становили 290354 тон. У цілому динаміка виробництва сирів є нестабільною.

Така ситуація стала наслідком скорочення потенційних ринків збуту української продукції в Росії та зменшення кількості великої рогатої худоби.

Таким чином, на функціонування молочного ринку впливає низка чинників: стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів.

До основних проблем сучасного українського ринку молочної продукції можна віднести:

1) зменшення поголів'я корів та відсутність достатнього рівня якісної сировини для виробництва різних видів продукції; також існує проблема недостатньої кількості лабораторій для визначення якості молока та молочних продуктів;

2) значну втрату міжнародних ринків збуту і, як наслідок, невеликий ринок збуту продукції; така ситуація сприяє скороченню виробництва молочної продукції підприємствами або ліквідації виробництва;

3) низький технологічний рівень на виробництвах, відсутність сучасного обладнання (багато сировини псується під час неналежного транспортування від виробника до переробного підприємства);

4) зниження рівня внутрішнього споживання через кризові явища в Україні;

5) недостатній рівень структуризації та кооперації підприємств.

Виходячи з наявних проблем, основними напрямками поліпшення стану молочного ринку України є:

1) стимуляція з боку держави (створення належного пільгового податкового режиму) створення ферм великої рогатої худоби, що дасть змогу збільшити обсяги сировини, відповідно модернізація обладнання та поліпшення якості молочних продуктів;

2) пошук та налагодження міжнародних зв'язків із країнами для експорту продукції, забезпечення належного транспортування молока та молочної продукції;

3) створення інтегрованого та кооперованого виробництва (ефективна система менеджменту на підприємстві).

Дослідження сучасного стану молочної галузі України та виокремлення основних проблем та напрямів розвитку показало, що ця галузь є досить прибутковою та пріоритетною для України. Головними завданнями для поліпшення розвитку ринку молока та молочних продуктів є:

- створення дієвої законодавчої бази для молокопереробних підприємств;

- припинення гальмування виробництва молочної продукції;

- створення умов здорової конкуренції та захист споживачів від неякісної продукції.

Не менш важливим чинником є виведення продукції молочної галузі на міжнародний рівень, пошук напрямів збільшення обсягів реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках молочної продукції, зокрема тієї, яка становить основну частину продукції молочної галузі. Додатково необхідно створити ефективний механізм із контролю виконання та реалізації програми щодо підвищення ефективності праці на ринку молока та молочних продуктів.

2.2 Характеристика діяльності підприємства та аналіз фінансового стану ТОВ «АРГО КР»

Товариство з обмеженою відповідальністю «АРГО КР» – один з лідерів серед виробників молочної продукції Дніпропетровської області і зокрема м. Кривий Ріг. Історія підприємства бере свій початок в 2001 р. Зараз виробнича база підприємства укомплектована ультрасучасним обладнанням, що

дозволяє витримувати найвищі вимоги і стандарти, пропоновані до виробництва харчової промисловості.

Продукція підприємства поставляється майже в усі центральні та східні регіони України: Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська області. Щомісяця підприємство виробляє більше 1100 тонн молочної продукції.

ТОВ «АРГО КР» займається переробною діяльністю з молока та виробляє молочні, кисломолочні та сиромолочні продукти та здійснює діяльність на підставі модельного статуту (додаток А). Товариство у 2018 р. забезпечувало своєю продукцією території Дніпропетровської, Запорізької, Одеської, Харківської, Миколаївської, Херсонської, Донецької областей. Продаж своїх товарів підприємство здійснює тільки на внутрішніх регіональних ринках. Інформація про основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «АРГО КР» у 2016-2018 рр., тис. грн.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення			
				2017 р. до 2016 р.		2018 р. до 2017 р.	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Усього активів	33847	33819	39324	-28	99,92	5505	116,28
Основні засоби (за залишковою вартістю)	8977	8142	6989	-835	90,70	-1153	85,84
Гроші та їх еквіваленти	2361	809	637	-1552	34,27	-172	78,74
Власний капітал	-7217	-26520	-31107	-19303	367,47	-4587	117,30
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	30832	42157	45711	11325	136,73	3554	108,43
Поточні зобов'язання і забезпечення	10232	18182	24720	7950	177,70	6538	135,96
Чистий прибуток (збиток)	-11509	-19308	-4489	-7799	167,76	14819	23,25

За даними табл. 2.1 за 2017 рік у ТОВ «АРГО КР» баланс підприємства зменшився на 28 тис. грн. (99,92 %), за 2018 р. – зріс на 5505 тис. грн. (116,28 %), що характеризується позитивно, оскільки свідчить про зростання

ділової активності підприємства.

Основні засоби за 2017 р. зменшилися на 835 тис. грн. (90,70 %), у 2018 р. – на 1153 тис. грн. (85,84 %), що характеризує зменшення виробничих потужностей підприємства.

Гроші та їх еквіваленти у 2017 р. зменшилися на 1552 тис. грн. (34,27 %), а у 2018 р. – на 172 тис. грн. (78,74 %). Таку ситуацію можна охарактеризувати двояко – з одного боку, підприємство може використати гроші для активізації діяльності, а з іншого боку – підприємство може недоотримувати кошти у зв'язку зі зменшенням заказів.

Власний капітал підприємства за 2017 р. зменшився на 19303 тис грн. (367,47 %), що свідчить про погіршення фінансового становища, а у 2018 р. – зменшився на 4587 тис грн. (117,30 %).

Довгострокові зобов'язання і забезпечення підприємства за 2017 р. зросли на 11325 тис. грн. (136,73 %), а у 2018 р. – зросли на 3554 тис. грн. (108,43 %), що характеризується негативно, оскільки свідчить про посилення залежності від кредиторів.

Поточні зобов'язання і забезпечення ТОВ «АРГО КР» за 2016-2018 рр. зросли, відповідно, на 7950 тис. грн. (177,70 %) та на 6538 тис. грн. (135,96 %), що лишній раз вказує на посилення залежності від кредиторів і характеризується негативно.

Зростання чистого збитку у 2017 р. склало 7799 тис. грн. (167,76 %), а у 2018 р. чистий збиток зменшився на 14819 тис. грн. (23,25 %).

Фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами.

Аналіз фінансового стану ТОВ «АРГО КР» проведено, використовуючи статті фінансової звітності – Балансу (звіту про фінансовий стан) (ф. 1) і Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) (ф. 2).

Основними показниками фінансового стану підприємства є

коефіцієнти фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності, кредитоспроможності, ліквідності і ділової активності. Вони є основою аналізу і оцінки фінансового стану підприємства у прийнятті необхідних управлінських рішень щодо його зміцнення.

Метод аналізу із застосуванням коефіцієнтів полягає в тому, що оцінку фінансового стану роблять за допомогою фінансових коефіцієнтів, розрахованих на підставі показників Балансу (звіту про фінансовий стан) і Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід). Даним способом вивчаються такі важливі аспекти фінансового стану і результати діяльності підприємства.

З даних аналітичного балансу видно, що сума необоротних активів підприємства за 2017 р. зменшилася на 814 тис. грн. (91,08 %), а за питомою вагою зменшилася на 2,38 %. Сума основних засобів за 2017 р. зменшилася на 835 тис. грн. (90,70 %), а за питомою вагою – на 2,45 %.

За 2018 р. сума необоротних активів зменшилася на 956 тис. грн. (88,50 %), а їх питома вага зменшилася на 5,87 %. Основні засоби у складі необоротних активів ТОВ «АРГО КР» зменшилися на 1153 тис. грн. (85,84 %), а за питомою вагою – на 6,30 %.

Оборотні активи ТОВ «АРГО КР» за 2017 р. зросли на 784 тис. грн. (103,17 %), у 2018 р. – зросли на 6459 тис. грн. (125,33 %).

Запаси підприємства за 2017 р. зменшилися на 727 тис. грн. (93,07 %), дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги – зросла на 3612 тис. грн. (142,74 %), нетоварна дебіторська заборгованість за рік зменшилася на 372 тис. грн. (87,93 %), грошові кошти підприємства – зменшилися на 1729 тис. грн. (35,58 %), витрати майбутніх періодів – зросли на 2 тис. грн. (133,33 %).

За 2018 р. сума запасів ТОВ «АРГО КР» зросла на 2826 тис. грн. (128,93 %), сума дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги зросла на 3683 тис. грн. (130,53 %), обсяг нетоварної дебіторської заборгованості зросла на 22 тис. грн. (100,81 %), гроші та їх еквіваленти

зменшилася на 72 тис. грн. (92,46 %), витрати майбутніх періодів зросла на 2 тис. грн. (125,00 %).

За питомою вагою сума запасів за 2017 р. зменшилася на 2,12 %, у 2018 р. – зросла на 3,14 %, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги за 2017 р. зросла на 10,70 %, за 2018 р. – на 4,37 %, дебіторська заборгованість за розрахунками за 2017 р. зменшилася на 1,09 %, за 2018 р. – зменшилася на 1,07 %, гроші та їх еквіваленти, відповідно, зменшилися на 5,11 % у 2017 р. та на 0,58 % у 2018 р. Питома вага витрат майбутніх періодів у 2017 р. зросла на 0,01 %, а у 2018 р. – майже не змінилося.

Негативним моментом в діяльності підприємства є зміни в структурі активів: зменшення суми основних засобів, зростання виробничих запасів та дебіторської заборгованості, зменшення грошових коштів, оскільки це є ознакою неефективного використання активів та зменшення оборотності коштів.

Характеризуючи джерела надходження майна підприємства слід зазначити, що частка власного капіталу підприємства незначна (-21,32 % на початок 2017 р., -78,42 % на кінець 2017 р., -79,10 % на кінець 2018 р. В абсолютному виразі сума власного капіталу підприємства за 2017 р. зменшилася на 19303 тис. грн. (367,47 %), за 2018 р. – зменшилася на 4587 тис. грн. (117,30 %).

Сума позикового капіталу за 2017 р. зросла на 19275 тис. грн. (146,94 %), за 2018 р. – зросла на 10092 тис. грн. (116,73 %). За питомою вагою сума позикового капіталу за 2017 рік зросла на 57,10 %, а за 2018 р. – зросла на 0,69 %.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення за 2017 р. зросли на 11325 тис. грн. (136,73 %), за 2018 р. зросла на 3554 тис. грн. (108,43 %). Питома вага на кінець 2017 р. довгострокової кредиторської заборгованості зросла на 33,56 %, на кінець 2018 р. їх сума за питомою вагою зменшилася на 8,41 %.

В абсолютному виразі за 2017 р. сума поточних зобов'язань і

забезпечень зросла на 7950 тис грн. (177,70 %), а за 2018 р. – зросла на 6538 тис. грн. (135,96 %). Сума кредиторської заборгованості за товари, роботи послуги та інша поточна заборгованість змінювалися відповідно так: за 2017 р. сума першого показника зросла на 1841 тис. грн. (131,77 %), другого – зросла на 9187 тис. грн. (776,01 %); за 2018 р. сума першого показника зросла на 1060 тис. грн. (113,88%), другого – зросла на 5478 тис. грн. (151,94 %).

Валюта балансу підприємства за 2017 рік зменшилася на 28 тис. грн. (99,92 %), за 2018 р. – зросла на 5505 тис. грн. (116,28 %), що характеризується позитивно, оскільки свідчить про зростання ділової активності підприємства.

Ефективність господарської діяльності підприємства та економічна доцільність його функціонування пов'язана з його прибутковістю. Показники прибутковості характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів його діяльності в періоді, що аналізується.

Чистий збиток за 2017 р. склав 19308 тис. грн., у 2018 р. – 4489 тис. грн. Позитивним є зменшення чистого збитку на 14819 тис. грн.

Прибутковість авансованого капіталу характеризує неефективність використання авансованих засобів підприємства. Збитковість авансованого капіталу ТОВ «АРГО КР», вкладеного в діяльність підприємства, в періоді, що аналізується, мала тенденцію до зменшення: з 0,571 у 2017 р. до 0,123 – у 2018 р., що характеризується позитивно (табл. 2.2).

Показники прибутковості ТОВ «АРГО КР» наведено в табл. 2.2.

Рентабельність власного капіталу засвідчує неефективне використання власного капіталу, можливість його примноження. Вона забезпечується отриманням чистого прибутку в результаті господарської діяльності. Власний капітал слід вважати ефективно використаним, якщо його рентабельність відповідає дохідності довгострокових фінансових інвестицій в банку (в сучасних умовах >10 %). Станом на початок 2018 р. збитковість власного капіталу складає -1,145, на кінець 2018 р. – -0,156. Зростання

показника у 2017-2018 рр., відповідно, на 0,989 є позитивним.

Таблиця 2.2 – Аналіз показників прибутковості ТОВ «АРГО КР» за 2017-2018 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
Чистий збиток		19308	4489	-14819
Прибутковість загального капіталу	<u>Чистий прибуток (збиток)</u>	0,571	0,123	-0,448
	Валюта балансу			
Прибутковість власного капіталу	<u>Чистий прибуток (збиток)</u>	-1,145	-0,156	0,989
	Власний капітал			
Прибутковість позикового капіталу	<u>Чистий прибуток (збиток)</u>	0,381	0,069	-0,312
	Позиковий капітал			
Прибутковість необоротних активів(імовілізованих)	<u>Чистий прибуток (збиток)</u>	2,213	0,573	-1,641
	Необоротні активи			
Прибутковість оборотних (мобільних) активів	<u>Чистий прибуток (збиток)</u>	0,769	0,156	-0,613
	Оборотні активи			

Прибутковість позикового капіталу характеризує ефективність використання запозичених засобів підприємства. На початок 2018 р. на 1 грн. середнього позикового капіталу припадало 38,1 коп. чистого збитку, на кінець 2018 р. – 6,9 коп. Зменшення показника у 2018 р. на 0,312 характеризується позитивно.

На початок 2018 р. підприємство за період, що аналізується, зуміло досягти рівня збитковості необоротних активів 2,213, на кінець – 0,573. Зменшення показника склало 1,641, що характеризує зменшення суми чистого збитку, що припадає на одиницю необоротних активів. Збитковість оборотних активів склала відповідно 0,769 та 0,156. Зменшення цих показників у 2018 р. склало 0,613, що є позитивним моментом в діяльності підприємства.

Показники аналізу фінансової стійкості довгострокової перспективи ТОВ «АРГО КР» наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Показники фінансової стійкості довгострокової перспективи ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
Коефіцієнт концентрації власного капіталу (фінансової незалежності)	<u>Власний капітал</u>	-0,784	-0,791	-0,007
	Валюта балансу			
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<u>Позиковий капітал</u>	1,784	1,791	0,007
	Валюта балансу			
Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	<u>Позиковий капітал</u>	-2,275	-2,264	0,011
	Власний капітал			
	Сума кредиту			
Коефіцієнт фінансування (залежності)	<u>Валюта балансу</u>	-1,275	-1,264	0,011
	Власний капітал			
Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань	<u>Довгострокові зобов'язання</u>	-1,5896	-1,4695	0,120
	Власний капітал			

Коефіцієнт концентрації власного капіталу, який показує ступінь захищеності кредиторів, на початок 2018 р. склав -78,4 %, на кінець – -79,1 %. Слід зазначити, що така ситуація є незадовільною для підприємства, оскільки оптимальним значенням вважається співвідношення 60 % до 40 % або 50 % до 50 %. А зменшення за 2018 р. коефіцієнту власного капіталу на 0,007 вказує на погіршення ситуації.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу характеризує залежність підприємства від позикових коштів. Цей показник на початок 2018 р. склав 1,784, на кінець – 1,791, що свідчить на значну залежність від кредиторів. Зростання цього показника у 2018 р. на 0,011 є негативним моментом діяльності підприємства.

Коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу показує, що в 2017-2018 рр. позикового капіталу більше в 2,3 рази від власного. Зростання цього показника на 0,011 свідчить про посилення залежності підприємства від кредиторів, тобто про погіршення його фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансування є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу. Зростання цього показника в динаміці у 2018 р. на 0,011 означає зростання частки позичених коштів у фінансуванні підприємства, що характеризується негативно.

Коефіцієнт залежності від довгострокових зобов'язань за 2018 р. зменшився на 0,12, що характеризує посилення залежності підприємства від довгострокових позик.

При аналізі фінансового стану підприємства слід також звернути увагу на показники фінансової стійкості короткострокової перспективи (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Показники фінансової стійкості короткострокової перспективи ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
Оборотні активи (ОА), тис.грн.		25495	31954	6459
Власні оборотні засоби (ВОЗ), тис.грн.	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання - Необоротні активи - Необоротні активи і групи вибуття	7321	7244	-77
Нормальні джерела формування оборотних активів (НДФОА), тис.грн.	ВОЗ + Короткострокові кредити банків + Векселі видані + Кредиторська заборгованість по товарним операціям	14957	15940	983

Величина власних оборотних засобів характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства. Позитивне значення цього показника показує, що підприємству вистачить власних коштів для покриття поточної заборгованості. Зменшення цього показника в динаміці на 77 тис. грн. – негативна тенденція діяльності підприємства.

Зростання за 2018 р. суми нормальних джерел формування оборотних активів на 983 тис. грн. є позитивною тенденцією. В цілому ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр. має хитливе фінансове положення у відповідності до

розрахованих показників фінансової стійкості.

Оцінку ліквідності та ділової активності ТОВ «АРГО КР» наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності та ділової активності ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
Коефіцієнт поточної ліквідності (загального покриття)	<u>Оборотні активи + ВМП</u>	1,403	1,293	-0,110
	Поточні зобов'язання + ДМП			
Коефіцієнт швидкої ліквідності (критичної)	<u>Оборотні активи + ВМП - Запаси</u>	0,865	0,784	-0,082
	Поточні зобов'язання + ДМП			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	Грошові кошти та їх еквіваленти	0,045	0,026	-0,019
	Поточні фінансові інвестиції + ВМП			
	Поточні зобов'язання + ДМП			

Ліквідність означає здатність перетворити актив у гроші швидко і без втрат його ринкової вартості.

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує спроможність підприємства за рахунок наявних оборотних активів виконувати свої грошові зобов'язання, передусім сплачувати борги. Для забезпечення належного рівня платоспроможності підприємствам доцільно забезпечувати значення цього показника на рівні 1,5-2,5. Тоді за рахунок грошових коштів від поточної реалізації оборотних активів забезпечується своєчасне погашення поточних зобов'язань. Таке значення на базовому підприємстві не досягається як на початок, так і на кінець 2018 р. – підприємство не здатне було погасити свої зобов'язання, а зменшення показника в динаміці у 2018 р. на 0,011 є негативним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, на скільки підприємство здатне виконати свої поточні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів: на початок 2018 р. – на 86,5 %, на кінець 2018 р. – на 78,4 %. Показник є нормальним, але його зменшення на 0,082 у 2018 р. вказує на

погіршення ліквідності ТОВ «АРГО КР».

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує здатність підприємства терміново розрахуватись з короткостроковими зобов'язаннями. Цей показник є недостатнім (0,045 – на початок 2018 р., 0,026 – на кінець 2018 р.), і показує, що підприємство не матиме змогу терміново розрахуватися зі всіма своїми кредиторами, а його зменшення в 2018 р. на 0,019 вказує на погіршення абсолютної ліквідності підприємства.

На наступному етапі проаналізуємо оборотність засобів ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Показники оборотності засобів ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
Коефіцієнт обігу запасів (Коз)	<u>Чистий дохід від реалізації</u>	14,894	15,720	0,826
	Сер. запаси			
Коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості (КоДЗ)	<u>Чистий дохід від реалізації</u>	11,471	10,571	-0,900
	Сер. дебіт. заборг.			
Коефіцієнт обігу кредиторської заборгованості (КоКЗ)	<u>Чистий дохід від реалізації</u>	17,851	16,878	-0,973
	Сер. кредит. заборг.			
Коефіцієнт обігу власного капіталу (Ковк)	Чистий дохід від реалізації + ін. доходи від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності	-9,364	-6,389	2,975
	Середній власний капітал			

Коефіцієнт оборотності запасів показує, скільки разів у середньому поповнювалися запаси підприємством протягом звітного періоду: на початок 2018 р. – майже 15 разів, на кінець 2018 р. – майже 18 разів. Оборотність запасів за 2018 р. зросла на 0,826, що вказує, що така ситуація є для підприємства позитивною.

Оборотність дебіторської заборгованості показує, що в 2017 р. в середньому дебіторська заборгованість протягом року перетворювалася у

гроші – 11,5 рази, в 2018 р. – 10,6 рази. Зниження цього показника на 0,9 рази вказує на погіршення платіжної дисципліни дебіторів.

Оборотність кредиторської заборгованості показує, скільки разів у середньому протягом звітного періоду підприємство розраховувалося зі своїми кредиторами: у 2017 р. – 17,9 раз, у 2018 р. – 16,9 рази. Зменшення цього показника на 0,973 вказує на погіршення платіжної дисципліни підприємства перед позичальниками.

Оборотність власного капіталу – показник оборотності власного капіталу демонструє ефективність управління власним капіталом компанії. Високе значення показника свідчить про ефективне використання капіталу власників. Значення коефіцієнта вказує на те, скільки товарів та послуг було продано на кожну гривню залучених від власників коштів. Зростання показника в динаміці на 2,975 характеризується позитивно.

Модель Гордона Спрінгейта передбачає розвиток інтегрального показника, за допомогою якого здійснюється оцінка ймовірності визнання підприємства банкрутом. Ця модель була побудована Гордоном Спрінгейтом в університеті Симона Фрейзера в 1978 р. за допомогою покрокового дискримінантного аналізу методом, який розробив Едуард І. Альтман в 1968 р. В процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів, які вважалися найкращими, в остаточному варіанті залишилося тільки чотири.

В загальному модель Спрінгейта, яка має наступний вигляд:

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4, \quad (2.1)$$

Відповідно до вхідних даних балансу та звіту про фінансові результати, необхідних для розрахунків, можна здійснити прогноз банкрутства (табл. 2.7).

За результатами аналізу ТОВ «АРГО КР» у 2017 р. мав високу імовірність банкрутства, а у 2018 р. – низьку.

Отже, в результаті проведення фінансового аналізу розглянутого підприємства ТОВ «АРГО КР» у 2017-2018 рр. виявлені його сильні і слабкі сторони. Аналіз фінансового стану показує, що підприємство є фінансово нестійким, про що свідчить зменшення за рік показників фінансової стійкості короткострокової і довгострокової перспективи підприємства, зниження показників прибутковості підприємства і, як наслідок, зниження ліквідності підприємства в цілому (про що свідчать коефіцієнти абсолютної ліквідності).

Таблиця 2.7 – Прогноз фінансової неспроможності (банкрутства) по Спрінгейту

Показник	Алгоритм розрахунку	2017 р.	2018 р.	Відхилення
X1	<u>Оборотні активи</u>	0,754	0,813	0,754
	Всього активів			
X2	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	-0,562	-0,108	-0,562
	Всього активів			
X3	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	-1,046	-0,171	-1,046
	Поточні зобов'язання			
X4	<u>Доход (виручка) від реалізації</u>	4,461	4,469	4,461
	Всього активів			
Z	$Z = X1*1.03 + X2*3.07 + X3*0.66 + X4*0.4$	0,145	2,182	0,145

Можна зробити висновок про наявність у підприємства необхідних ресурсів для вжиття додаткових заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва продукції.

Висновок до розділу 2

Ринок молока та молочних продуктів в Україні є однією із найважливіших та найбільш перспективних складових частин ринку АПК, який знаходиться у двадцятці найбільших світових виробників молока. Від його розвитку залежить забезпечення населення України життєво

необхідними продуктами харчування, що виробляються з молока.

Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією з провідних у структурі харчової індустрії України. Продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Частка витрат на молочні продукти становить 15 % від загальних витрат на харчування (це четверте місце після витрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби).

Слід зазначити, що у Кривому Розі функціонує два великих підприємства, що займаються переробкою молока та виготовлення з нього виробів молочної продукції – ПрАТ «Криворізький міськмолкозавод № 1» та досліджуване підприємство ТОВ «АРГО КР». ТОВ «АРГО КР» займається переробною діяльністю з молока та виробляє молочні, кисломолочні та сиромолочні продукти. Товариство у 2018 р. забезпечувало своєю продукцією території Дніпропетровської, Запорізької, Одеської, Харківської, Миколаївської, Херсонської, Донецької областей. Продаж своїх товарів підприємство здійснює тільки на внутрішніх регіональних ринках.

Основними показниками фінансового стану підприємства є коефіцієнти фінансової стійкості, рентабельності, платоспроможності, кредитоспроможності, ліквідності і ділової активності. Вони є основою аналізу і оцінки фінансового стану підприємства у прийнятті необхідних управлінських рішень щодо його зміцнення.

В результаті аналізу фінансово-господарської діяльності визначено, що порівняно з 2017 р. баланс підприємства за 2018 рік зріс на 16,28 %, зменшився чистий збиток на 14819 тис. грн., збільшилася частка виробничих запасів на 28,93 %, що характеризується позитивно, оскільки свідчить про зростання ділової активності підприємства.

Негативним моментом в діяльності підприємства є зміни в структурі активів: зменшення суми основних засобів, зростання виробничих запасів та дебіторської заборгованості, зменшення грошових коштів, оскільки це є

ознакою неефективного використання активів та зменшення оборотності коштів.

Таким чином, аналіз фінансового стану показує, що підприємство є фінансово нестійким, про що свідчить зменшення за рік показників фінансової стійкості короткострокової і довгострокової перспективи підприємства, зниження показників прибутковості підприємства і, як наслідок, зниження ліквідності підприємства в цілому (про що свідчать коефіцієнти абсолютної ліквідності). Але, можна зробити висновок про наявність у підприємства необхідних ресурсів для вжиття додаткових заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва молочної продукції.

Розрахунки показників та коефіцієнтів в таблицях проводились на основі фінансової звітності ТОВ «АРГО КР».

Можна стверджувати, що зростання вартості майна ТОВ «АРГО КР» (валюти балансу) вплине на збільшення обсягів реалізованої продукції і таким чином на зростання прибутку підприємства.

Перш за все даному підприємству, для успішної подальшої роботи потрібно найближчим часом погасити свої короткострокові зобов'язання. Доцільно буде збільшити запаси, адже зростання запасів та грошових коштів оцінюється позитивно якщо вони довго не затримуються на підприємстві і постійно перебувають в русі створюючи додатковий прибуток організації.

3 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Рекомендації щодо забезпечення фінансової безпеки ТОВ «АРГО КР»

Економічна самостійність підприємства в сучасних умовах господарювання виражається в розмірах та структурі його капіталу.

Структура капіталу – відношення всіх форм власних і позикових фінансових ресурсів, що використовуються підприємством у процесі своєї господарської діяльності для фінансування активів. Проте для ефективного функціонування підприємства необхідно сформувати таку структуру капіталу, яка була б оптимальною, тобто, щоб співвідношення власних та запозичених коштів забезпечувало найбільш вигідна пропорційність між рентабельністю та фінансовою стійкістю. Проте, необхідно знайти не тільки оптимальне співвідношення між власним і залученим капіталом (фінансовий важіль в структурі капіталу), але і створити необхідні умови для оптимального поєднання активів в грошовій і негрошовій формі (фінансовий важіль в структурі активів). Тільки при дотриманні таких умов гарантується як підвищення рентабельності власного капіталу, так і досягнення фінансової стійкості, оскільки втрата контролю хоча б над одним із фінансових важелів може призвести до нестабільності фінансового стану підприємства і хибних висновків про високу рентабельність власного капіталу при явній нестачі платіжних засобів [11, с. 300-307].

Отже, активи підприємства (А) представлені у вигляді майна за формою (МФ), а капітал (К) відображає майно за змістом (МЗ). Відомо, що капітал підприємства складається з власного (ВК) і позикового (ПК) капіталу, що в формалізованому вигляді представлено таким чином:

$$K (MЗ) = BK + ПК \quad (3.1)$$

Майно підприємства має як грошову (фінансову), так й негрошову (реальну) форму. Відповідно до цього положення активи можуть бути фінансовими (АФ) та реальними (АР). Склад активів у цьому випадку можна представити рівнянням:

$$A (MФ) = AФ + AP \quad (3.2)$$

До складу фінансових активів входять грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті (у касі та на розрахунковому рахунку); поточні фінансові інвестиції; інші оборотні активи, які виражені в грошовій формі або їх ліквідність достатньо висока.

Реальні активи включають необоротні активи й частину оборотних активів – виробничі запаси, незавершене виробництво; готову продукцію й товари, витрати майбутніх періодів та інші запаси. До цієї групи також відносять і всю дебіторську заборгованість, у тому числі аванси видані.

Такий розподіл активів показує ту частину майна підприємства, яка постає як платіжний засіб на момент часу, тобто фінансові активи (активи в грошовій формі). Виходячи з рівняння $MЗ = MФ$ (одне й те саме майно тільки з різних боків відображення) та $A = K$, запишемо рівняння:

$$MФ = MЗ = AФ + AP = BK + ПК \quad (3.3)$$

Використовуючи рівняння (3.3), перетворимо графічне зображення структури капіталу в матричну форму (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Матрична форма структури капіталу

№	Пасив Актив	Власний капітал	Позиковий капітал	Усього
	1	2	3	4
1	Реальні активи	BK_{AP} (1)	$ПК_{AP}$ (2)	AP (3)

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5
2	Фінансові активи	ВК _{АФ} (4)	ПК _{АФ} (5)	АФ (6)
3	Усього	ВК (7)	ПК (8)	К (9)

Так, при перетині стовбців 2, 3 і рядків 1, 2 було отримано нові складові капіталу підприємства (квадранти «1», «2», «4», «5»).

Квадрант «1» (ВК_{АР}) показує, з одного боку, ту частину власного капіталу, яка представлена в негрошовій формі, а з іншого – ті реальні активи, які сформовані за рахунок власного капіталу.

Квадрант «2» (ПК_{АР}) показує ту частину реальних активів, яка пов'язана з позиковим капіталом.

Квадранти «3» (АР) і «6» (АФ) характеризують загальну величину реальних і фінансових активів (майно в грошовій і негрошовій формі) відповідно.

Квадрант «4» (ВК_{АФ}) представляє найбільший інтерес для зацікавлених сторін (власників, менеджерів та кредиторів), оскільки при оцінці платоспроможності підприємства враховуються тільки власні активи в грошовій формі. Таким чином, даний квадрант показує ту частину в складі майна підприємства в грошовій формі, що зафіксована у власному капіталі, тобто являє собою власний грошовий капітал.

Квадрант «5» (ПК_{АФ}) показує, з одного боку, ту частину фінансових активів (майна в грошовій формі), яка забезпечена позиковим капіталом, а з іншого – яка частина позикового капіталу представлена в фінансових активах.

Квадранти «7» (ВК) і «8» (ПК) характеризують загальну величину власного й позикового капіталу відповідно.

Результативний квадрант «9» (К) показує величину загального (власного й позикового) капіталу підприємства, що представлена в фінансових і реальних активах. Ця величина буде відповідати валюті (підсумку) бухгалтерського балансу.

У фінансовому менеджменті для управління фінансовою стійкістю підприємства, а також оптимізації структури капіталу використовують так звані «структурні коефіцієнти» (методи левериджу). Леверидж (від англ. «leverage» – важіль) означає фактор, незначна зміна якого може привести до суттєвої зміни результативних показників. У цьому випадку до уваги приймається тільки фінансовий леверидж, який показує відношення позикового та власного капіталу. Ефект фінансового левериджу показує, на скільки відсотків збільшується фінансова рентабельність (рентабельність власного капіталу) підприємства за рахунок залучення позикового капіталу.

Проте фінансовий леверидж у структурі капіталу має обмежену дію. Це ствердження А.В. Грачов пояснює тим, що активи підприємства забезпечують його платоспроможність й одночасно характеризуються власною й позиковою складовою.

Таким чином, для досягнення фінансової стійкості й підтримки рентабельності власного капіталу необхідною умовою є визначення не тільки оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом (фінансовий леверидж в структурі капіталу), але й створення оптимального поєднання фінансових і реальних активів (фінансовий леверидж у структурі активів).

Слід відзначити, що підприємство буде фінансово стійким при дотриманні рівняння фінансового левериджу в структурі капіталу і в структурі активів, яке представлено в формалізованому вигляді наступним чином:

$$\text{ФЛК} = \text{ФЛА}, \quad (3.4)$$

$$\text{ФЛК} = \text{ПК} / \text{ВК}, \quad (3.5)$$

$$\text{ФЛА} = \text{АФ} / \text{АР}, \quad (3.6)$$

де, ФЛК – фінансовий леверидж у структурі капіталу;

ФЛА – фінансовий леверидж у структурі активів [15, с. 10-14].

З цього положення витікає, що при використанні фінансового левериджу як методу оптимізації структури капіталу необхідно враховувати також вплив фінансового левериджу й у структурі активів, який впливає на рентабельність власного капіталу та платоспроможність підприємства.

При розгляді питань оптимізації структури капіталу варто відзначити, що оптимізація структури капіталу шляхом зміни питомої ваги окремих джерел припускає, у першу чергу, зміну відношення складових позикового капіталу (збільшення частки довгострокових і зменшення частки короткострокових позик).

Матрична форма структури капіталу, дозволяє використовувати факторну модель А.Д. Шеремета, наведену у формулі 3.7:

$$BK/K=(BK/AF)*(AF/PK)*(PK/K)=(BK/AP)*(AP/K) \quad (3.7)$$

Це відношення дає об'єктивну оцінку фінансовому левериджу в структурі капіталу і в структурі активів, а також характеризує економічний потенціал для подальшого розвитку.

Таким чином, чим більша частка власного капіталу, тим при інших рівних умовах частка позикового капіталу зменшується, отже зміцнюється фінансовий стан підприємства.

Отже, при наявності власних коштів (здебільшого в грошовій формі) підприємству легше буде відповідати за своїм зобов'язанням і боргам.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок, що в 2015-2019 рр. фінансовий леверидж у структурі капіталу значно перевищував фінансовий леверидж у структурі активів, незважаючи на коливання значення одного і другого важеля.

Так, на початок 2015 р. фінансовий леверидж у структурі капіталу перевищував фінансовий леверидж у структурі активів у 88 рази, а на кінець року – у 824 разів.

Найбільший розрив у значеннях цих левериджів спостерігається на

кінець 2019 р., тобто даний показник у 18066 рази вище ніж на початок цього ж року. Це негативно впливає на діяльність підприємства, адже дана ситуація свідчить про значний розмір позикового капіталу і майже відсутність фінансових активів для його погашення, в разі негайної вимоги кредиторів. Тож дану структуру не можна назвати оптимальною, адже вона негативно впливає на платоспроможність підприємства, і на фінансову стійкість зокрема.

З іншого боку, зростання власного капіталу повністю залежить від темпів зміни однойменних показників, кожен з яких займає чітко визначене місце (ранг).

Слід відзначити, що кожному показнику (темпу росту – ТР) відповідає певний нормативний ранг: власному капіталу (ТР_{ВК}) – 1; фінансовим активам (ТР_{АФ}) – 2; майну в цілому (ТР_М) – 3; реальним активам (ТР_{АР}) – 4; позиковому капіталу (ТР_{ПК}) – 5:

$$ТР_{ВК} > ТР_{АФ} > ТР_{М} > ТР_{АР} > ТР_{ПК} \quad (3.8)$$

Таке розміщення темпів зростання пояснюється:

– всі активи повинні збільшуватися більшими темпами, ніж залучений капітал, але не так швидко, як власний капітал:

$$ТР_{ВК} > ТР_{М} > ТР_{ПК};$$

– темпи зростання активів в грошовій формі повинні випереджати в своєму розвитку економічні активи, які, в свою чергу, повинні випереджати темпи зростання активів в негрошовій формі:

$$ТР_{АФ} > ТР_{М} > ТР_{АР};$$

– для досягнення абсолютної платоспроможності повинно дотримуватися чітке обмеження:

$$TP_{BK} > TP_{AP} \text{ або } TP_{AF} > TP_{PK}$$

Підставимо фактичні значення темпів росту ТОВ «АРГО КР», вказаних показників із додатку Х, оцінимо за ними фактичні ранги та надамо найбільшому темпу росту найбільший ранг – 1, а найменшому темпу росту – найменший ранг – 5 [19, с. 271-277].

Таблиця 3.2 – Відношення фактичних темпів росту та нормативних рангів у ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр.

Показники	TP _{BK}	TP _{AF}	TP _M	TP _{AP}	TP _{PK}
Фактичний темп приросту	2013 рік				
	1,191	0,156	1,286	1,326	1,317
	2014 рік				
	1,100	1,177	1,039	1,038	1,021
	2015 рік				
	1,784	0,055	1,085	1,090	0,863
	2016 рік				
	1,030	12,133	1,231	1,229	1,363
	2017 рік				
1,023	0,027	0,818	0,819	0,716	
Фактичний ранг	2013 рік				
	4	5	3	1	2
	2014 рік				
	2	1	3	4	5
	2015 рік				
	1	5	3	2	4
	2016 рік				
	5	1	3	4	2
2017 рік					
1	5	3	2	4	

Послідовне порівняння фактичних рангів з нормативними в спрощеному вигляді дозволило зробити наступний висновок про фінансовий стан: на ТОВ «АРГО КР» за аналізований період не були виявлені ознаки економічного зростання. Це підтверджується тим, що жодна з вищенаведених умов зростання власного капіталу не була виконана, і темпи зростання усіх показників (активів в грошовій та негрошовій формі, активів в цілому та

залученого капіталу) не відповідали необхідним для забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємств.

Стало очевидним, що будь-яке відхилення фактичного рангу від нормативного того чи іншого показника дозволяє виявити, який з фактичних темпів росту однойменного показника випереджує або відстає від його нормативного значення. Порівняння фактичних рангів з нормативними дозволяє уявити про фінансово-економічний стан підприємства.

Отже, за розташуванням фактичних рангів на підприємстві ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр. спостерігається значне коливання темпів росту, так у 2018 та 2019 рр. спостерігається значне випередження темпів росту власного капіталу, що є позитивною тенденцією, проте відставання темпів росту фінансових активів за аналогічні роки, що негативно відображається на ліквідності та платоспроможності підприємства, проте даний показник має найвищі темпи росту у 2016 та 2018 рр. Однаково стабільні темпи росту мають активи, тобто майно підприємства, якому за аналізований період весь час присвоювався 3 ранг, це має позитивний вплив на підприємство, адже таким чином можна зробити висновок, що воно нарощує обсяги виробництва. Значні темпи росту за період має позиковий капітал. У результаті таких змін порушується баланс між фінансовим левериджем у структурі капіталу і в структурі активів, що може привести до втрати платоспроможності в довгостроковій перспективі.

Після того, як визначені відношення фінансового левериджу в структурі капіталу та структурі активів для оцінки фінансово-економічного стану підприємства, необхідно визначити умови збільшення власного капіталу:

$$BK_0 < BK_1 < M_1, \quad (3.9)$$

де BK_0 – мінімальне значення власного капіталу (BK на початок звітного періоду);

$ВК_1$ – значення власного капіталу на кінець звітнього періоду;

$М_1$ – максимальне значення власного капіталу (майно підприємства на кінець звітнього періоду).

Ця умова означає, що власний капітал на кінець звітнього періоду знаходиться в зоні стійкого зростання, при цьому його величина може змінюватися від мінімального значення до максимального – залежно від величини позикової складової майна і відповідно величини фінансового левериджу. Проте, якщо $ВК_0 > ВК_1$, то зростання власного капіталу суттєво сповільнюється та має стійку тенденцію до зниження [20,2-10].

За даними фінансової звітності у ТОВ «АРГО КР» за 2019 р. дану умову дотримано:

26026 тис. грн. < 26614 тис. грн. < 78412 тис. грн.

Отже, для збереження стійкості ТОВ «АРГО КР», а також покращення його фінансово-економічного стану необхідно, щоб власний капітал знаходився в зоні стійкого росту, зменшуючи тим самим негативний вплив фінансового левериджу.

Проведення факторного аналізу фінансової стійкості та вивчення залежності зростання власного капіталу від темпів зміни активів, залученого капіталу, активів в негрошовій і грошовій формі дало можливість зробити висновок., що підприємство перебуває у достатньо нестійкому положенні адже жодна умова зростання власного капіталу не виконувалася, при чому темпи зростання досліджуваних показників відповідали нормативним рангам, що свідчить про неоптимальну структуру капіталу підприємства, погіршення його фінансової стійкості, і послаблення потенціалу товариства в майбутньому, яке дуже важко передбачити, адже коливання показників зумовлює нестабільність діяльності підприємства. Для розвитку ТОВ «АРГО КР» необхідне підвищення його фінансової стійкості та платоспроможності,

а також економічного потенціалу, щоб власний капітал завжди знаходився в зоні стійкого зростання, усуваючи тим самим негативний вплив фінансового важеля [22, с. 58-64].

Політика управління фінансовою стійкістю заключається в тому, щоб не просто забезпечувати абсолютну або нормальну фінансову стійкість, а й сприяти її стабільності в довгостроковому періоді. Виходячи з аналізу фінансового стану у ТОВ «АРГО КР» не здійснюється управління фінансовою стійкістю, адже абсолютні показники весь час коливаються і не просліджується стабільна тенденція до утримання абсолютної фінансової стійкості, яка спостерігалась на підприємстві у 2017 та 2019 рр. Також існує чітка невідповідність типу фінансової стійкості її відносним показникам, які повністю суперечать абсолютним, і за аналізований період не відповідають навіть нормативним показникам.

Таким чином, необхідно дослідити об'єктивність розрахунків розрахунків щодо фінансової стійкості у 2017 та 2019 рр. та зробити висновок на основі отриманих результатів.

Проте нормативні значення фінансових коефіцієнтів залежать від галузевих особливостей підприємства, його розмірів (мається на увазі, величина річного доходу та середньорічна вартість активів), а також загальний стан економіки, фаза економічного циклу. Недоліком застосування аналізу з допомогою коефіцієнтів є складність щодо остаточного висновку про стійкість підприємства, оскільки загальна картина за показниками часто неоднорідна.

Так, якщо за одним параметром підприємство відповідає нормативним значенням, то за іншими спостерігається зворотна ситуація. Це своєрідний дестабілізаційний чинник, який лише посилює суб'єктивність думки самого аналітика, тобто його схильність вважати певний параметр головним або брати його до уваги меншою мірою.

Таким чином, нами пропонується використання бального методу оцінки відносних показників фінансової стійкості, за яким кожному

коефіцієнту, в залежності від наближення до нормативного показника, присвоюється відповідний бал [23, с. 50-55].

Розрахунок бального методу оцінки фінансової стійкості наведений в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Класифікація бального методу оцінки фінансової стійкості підприємства

Показник	Границі класів відповідно до критеріїв					
	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,5 i \geq 20$ балів	$0,4 i \geq 16$ балів	$0,3 = 12$ балів	$0,2 = 8$ балів	$0,1 = 4$ бали	$< 0,1 = 0$ балів
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$1,5 i >$ $= 18$ балів	$1,4 = 15$ балів	$1,3 = 12$ балів	$1,2 : 1,1 =$ $9 : 6$ балів	$1,0 = 3$ бали	$< 0,1 = 0$ балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	$2 i >$ $= 16,5$ балів	$1,9 : 1,7 =$ $15 : 12$ балів	$1,6 : 1,4 =$ $10,5 : 7,5$ балів	$1,3 : 1,1 =$ $6,6 : 1,8$ балів	$0,4 = 1$ бал	$< 1 = 0$ балів
Коефіцієнт автономії	$0,6 i \geq$ 17 балів	$0,59 :$ $0,54 =$ $16,2 :$ $12,2$ балів	$0,53 :$ $0,43 =$ $11,4 : 7,4$ балів	$0,47 :$ $,41 =$ $6,6 : 1,8$ балів	$0,4 = 1$ бал	$< 0,4 = 0$ балів
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	$0,5 i >$ $= 15$ балів	$0,4 = 12$ балів	$0,3 = 9$ балів	$0,2 = 6$ балів	$0,1 = 3$ бали	$< 0,1 = 0$ балів
Коефіцієнт фінансової незалежності в частині формування запасів і витрат	$1 i >$ $= 13,5$ балів	$0,9 = 11$ балів	$0,8 = 8,5$ балів	$0,7 : 0,6 =$ $6,0 : 3,5$ балів	$0,5 = 1$ бал	$< 0,5 = 0$ балів
Мінімальне значення	100	$85,2 : 66$	$63,4 :$ $56,5$	$41,6 :$ $28,3$	14	-

Відносні показники – це найбільш відомий та поширений інструмент аналізу. Коефіцієнти дозволяють оцінити залежність між різними складовими фінансової звітності, наприклад, активами та зобов'язаннями чи витратами та надходженнями, а також їх динаміку.

Бали за основними показниками підсумовуються і підприємству

присвоюється відповідний клас, за яким визначається сукупний по показникам рівень фінансової стійкості, платоспроможності та ризику:

– I клас – фінансово абсолютно стійке підприємство, кредити якого підкріплені інформацією, яка дозволяє бути впевненим у поверненні боргів та виконанні зобов'язань у відповідності з договором. Ліквідність та платоспроможність перебуває у нормальному стані.

– II клас – підприємство з нормальною фінансовою стійкістю, яке демонструє невеликий рівень ризику по кредитах та зобов'язанням, свідчить про незначну слабкість фінансових показників. Підприємства даного класу не розглядаються як ризикові. Платоспроможність та ліквідність підприємства перебуває у нормальному стані.

– III клас – фінансово нестійке підприємство, на якому не передбачається втрата засобів, проте повне погашення процентів при виконанні зобов'язань є умнівним.

– IV клас – передкризовий стан, підприємство потребує особливої уваги, так як присутній ризик втрати платоспроможності.

– V клас – кризове підприємство найвищого рівня ризику, практично не платоспроможне [29, с. 201-208].

Застосуємо бальний метод оцінки фінансової стійкості до ТОВ «АРГО КР» (табл. 3.4)

Таблиця 3.4 – Оцінка показників фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр. за бальним методом

Показник	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Значення	Бал	Значення	Бал	Значення	Бал	Значення	Бал	Значення	Бал
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0	0,01	0	0,004	0	0,004	0	0,001	0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,92	0	0,90	0	1,12	6	0,96	0	1,14	6

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,06	0	1,11	3	1,42	7,5	1,34	6	1,46	7,5
Коефіцієнт автономії	0,23	0	0,24	0	0,40	1	0,33	0	0,42	1
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	0,03	0	0,08	0	0,27	6	0,24	6	0,34	9
Коефіцієнт фінансової незалежності в частині формування запасів і витрат	0,41	0	0,53	1	1,39	13,5	1,89	13,5	1,42	13,5
Всього	-	0	-	4	-	34	-	25,5	-	37

Проаналізувавши відносні показники фінансової стійкості за бальним методом, можна стверджувати про скрутне становище на підприємстві. У 2015, 2016 рр. взагалі товариство відносилось до V класу, найгіршого, який свідчить про кризову ситуацію, про не здатність розраховуватися із свої зобов'язаннями та вважається неплатоспроможності.

У 2018 році підприємство коливалось між IV – V класом за бальним методом оцінки фінансової стійкості, його сукупний бал становив – 25,5. На нашу думку, у 2018 р. ТОВ «АРГО КР» більш наближений до IV класу.

Отже, у 2017, 2018 та 2019 рр. підприємство відноситься до IV класу фінансової стійкості, а отже перебуває у передкризовому становищі, його фінансова стійкість послаблена і існує значний ризик втрати платоспроможності.

Таким чином, за бальним методом оцінки фінансової стійкості підприємство перебуває у достатньо скрутному становищі, наближеному до втрати платоспроможності та стійкості в загалом.

Існує велика кількість методик оцінки фінансової стійкості підприємства, але найбільш відомими є розрахунок абсолютних та відносних

показників. З метою надання об'єктивної оцінки фінансової стійкості підприємства ми пропонуємо застосування комплексного методу, який дає змогу прослідкувати причини зміни фінансової стійкості в залежності від змін складових інтегрального показника.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства на основі ефективного управління створити рівновагу між власними та залученими коштами, а також розподілити та використати свої фінансові ресурси так, щоб забезпечити збільшення рентабельності та можливість розвитку підприємства за умови збереження плато- та кредитоспроможності.

Саме виходячи із даного визначення, можна стверджувати про взаємозалежність величини чистого прибутку підприємства та показників його фінансової стійкості.

Насамперед, з метою встановлення взаємозалежності між прибутковістю підприємства та показниками фінансової стійкості підприємства результативною ознакою було обрано величину чистого прибутку (збитку), який відображено в рядку 220 (225) форми №2 «Звіт про фінансові результати».

Факторними ознаками (x) першорядно було обрано показники фінансової стійкості, а саме: середньорічну вартість запасів (x1), величину залученого капіталу (x2), робочий капітал підприємства (x3), коефіцієнт покриття (x4), коефіцієнт автономії (x5), коефіцієнт фінансового левереджу (x6), коефіцієнт Бівера (x7).

Враховуючи дослідження мультиколінеарності та результати аналізу крокової регресії, доцільно про виключити з моделі наступні фактори: залучений капітал (x2); коефіцієнт покриття (x4), оскільки за ступенем впливу він перебуває на останньому місці, окрім того зв'язок коефіцієнта покриття із чистим прибутком виявився оберненим; коефіцієнт автономії (x5). Та відповідно залишено в моделі такі фактори, як коефіцієнт фінансового левереджу (x6), робочий капітал (x3), запаси (x1) та коефіцієнт Бівера (x7).

Проте, досліджуючи фінансову стійкість, використовувався показник власного оборотного капіталу. Виходячи з рівняння балансу, результат розрахунку робочого капіталу буде збігатись зі значенням власного оборотного капіталу. Тому надалі абсолютний показник «робочий капітал» було замінено відносним показником «частка власного оборотного капіталу у валюті балансу», який розрахуємо шляхом ділення величини власного оборотного капіталу (рядок 620 – рядок 260 форми №1 «Баланс») на валюту балансу (рядок 280).

Окрім того, замінено також абсолютний показник запасів (x_1) на відносний показник достатності основного джерела покриття запасів, оскільки його позитивне значення свідчить про абсолютний тип фінансової стійкості підприємства. Даний показник розрахуємо шляхом ділення величини власного оборотного капіталу на величину запасів (сума рядків 100-140 форми №1 «Баланс»).

Коефіцієнт фінансового левереджу, який показує співвідношення довгострокового та власного капіталів замінили коефіцієнтом фінансової стійкості, що розраховується шляхом ділення власного капіталу (рядок 380 + рядок 430 форми № 1 «Баланс») на залучений капітал (рядок 480 + рядок 620 + рядок 630 форми № 1 «Баланс»). Даний показник можна розрахувати для будь-якого підприємства, навіть якщо в його балансі немає довгострокових зобов'язань. Окрім того, в побудованій моделі спостерігається прямий зв'язок між чистим прибутком та коефіцієнтом фінансового левереджу, що не зовсім відповідає логіці фінансового аналізу, проте пояснюється особливістю досліджуваної вибірки.

Отже, для побудови моделі доцільно використовувати такі чотири показники:

- x_1 – співвідношення власного оборотного капіталу та запасів ($K_{свок}$);
- x_2 – співвідношення власного оборотного капіталу та валюти балансу ($K_{свокб}$);

- x_3 – коефіцієнт фінансової стійкості (K_{fc});
- x_4 – коефіцієнт Бівера (K_B).

Отже, одержано рівняння регресії:

$$y = -4530,3 + 8629,755x_1 - 26043,13x_2 - 461,0367x_3 + 13125,36x_4 \quad (3.11)$$

Матриця парних коефіцієнтів кореляції показує, що між чистим прибутком та всіма факторами спостерігається прямий зв'язок, тобто чим вищим є значення кожного окремого фактора, тим вищим є чистий прибуток.

Найбільш тісним виявився зв'язок між чистим прибутком та коефіцієнтом співвідношення власного оборотного капіталу і запасів (x_1), а найслабшим – зв'язок між чистим прибутком та коефіцієнтом фінансової стійкості (x_3).

Після перевірки побудованої нами економіко-статистичної моделі взаємозв'язку чистого прибутку та показників фінансової стійкості на адекватність процесу фінансової стійкості за допомогою коефіцієнта множинної детермінації (R^2) та F – критерія Фішера, потрібно дану модель вважати адекватною та такою, що дає можливість прогнозувати фінансову стійкість підприємств залежно від зміни коефіцієнта фінансової стійкості, співвідношення власного оборотного капіталу та запасів, частки власного оборотного капіталу у валюті балансу та коефіцієнта Бівера, а також для розрахунку нормативних значень окремих показників.

Наступним кроком для побудови моделі комплексної оцінки фінансової стійкості з урахуванням фінансово-економічної безпеки є обґрунтування оптимальних меж цих показників.

Першим показником є коефіцієнт співвідношення власного оборотного капіталу та запасів. Окремі автори, як, наприклад, Артеменко В.Г. та Беллендир М.В., Лахтіонова Л.А., Крамаренко Г.О., пропонують розраховувати співвідношення власного оборотного капіталу та запасів, що називають коефіцієнтом забезпечення матеріальних запасів. При цьому

наводяться оптимальні значення 0,6 – 0,8.

Значення показника, що не перевищує 1, свідчить про те, що підприємство перебуває в абсолютно стійкому фінансовому становищі, а саме такого стану і повинно прагнути підприємство. На нашу думку, виходячи із проведеного аналізу, нормативне значення співвідношення власного оборотного капіталу та запасів необхідно встановити на рівні 1 та, відповідно, чим вищим є його величина, тим краще. Отже, $x_1 > 1$.

Коефіцієнт фінансової стійкості або, як його називає Філімоненков О.С. коефіцієнт фінансової стабільності, повинен мати мінімальне значення 1, що свідчитиме про стійкий фінансовий стан підприємства та його відносну незалежність від зовнішніх фінансових джерел. Проте виходячи з тверджень інших авторів, співвідношення власного та залученого капіталу може коливатися в межах від 0,5 до 9,5. При цьому середнє арифметичне значення становить 5. Саме тому вважаємо доцільним встановити оптимальне значення коефіцієнта фінансової стійкості (x_3) на рівні 5. Таке значення і вище підтверджуватиме абсолютну стійкість підприємства.

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка спрямовується на розвиток виробництва. Методичні рекомендації з виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій щодо приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства пропонують оптимальне значення коефіцієнта Бівера, яке рівне 0,4. Отже, $x_4 < 0,4$.

Стосовно частки власного оборотного капіталу в майні підприємства, то сучасна література не пропонує оптимальних значень даного показника. Проте, виходячи з логіки фінансового аналізу, можна стверджувати, що позитивним є зростання даного коефіцієнта. Для розрахунку оптимальної межі використаємо результати проведеного вище дослідження та виведену нами формулу взаємозв'язку чистого прибутку та показників фінансової

стійкості. При цьому, значення чистого прибутку прирівняємо до 0. Отже, одержимо такий результат:

$$y = -4530,3 + 8629,755x_1 - 26043,13x_2 - 461,0367x_3 + 13125,36x_4$$

$$0 = -4530,3 + 8629,755*1 - 26043,13x_2 - 461,0367*1 + 13125,36*0,4$$

$$26043,13 x_2 = -4530,3 + 8629,755 - 2305,1835 + 5250,144$$

$$26043,13 x_2 - 7044,4155$$

$$x_2 = 0,27049$$

Отже, значення коефіцієнта співвідношення власного оборотного капіталу та валюти балансу (x_2) в точці беззбитковості повинно наближатись до 0,27. Саме тому, на нашу думку, оптимальним значенням даного показника є рівень 0,27.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств ми пропонуємо застосовувати таку модель:

$$Z = x_1 * x_2 * x_3 * x_4, \quad (3.12)$$

де Z – це інтегрований показник оцінки фінансової стійкості підприємства.

Добуток оптимальних значень коефіцієнта співвідношення власного оборотного капіталу та запасів (x_1), коефіцієнта співвідношення власного оборотного капіталу та валюти балансу (x_2), коефіцієнта фінансової стійкості (x_3) та коефіцієнта Бівера (x_4) становить:

$$1 * 0,27 * 5 * 0,4 = 0,54$$

У такий спосіб, оптимальне значення Z -показника повинно бути не менше 0,54. Це свідчитиме про абсолютно стійке фінансове становище

підприємства. Відхилення від норми в меншу сторону свідчатимуть про порушення фінансової стійкості.

Під час розрахунку значення інтегрованого показника не можна повністю покладатись на цифру 0,54 і поділяти підприємства на стійкі й нестійкі. Для визначення типу фінансової стійкості необхідно враховувати значення кожної складової запропонованої моделі, адже від'ємні значення окремих коефіцієнтів при добутку можуть утворювати додатні, що свідчатиме про абсолютну стійкість підприємства. Виходячи саме з таких міркувань, ми визначили такі види фінансової стійкості:

1) абсолютний вид фінансової стійкості (інтегрований показник $Z > 0,54$ за умови, що всі факторні ознаки мають значення > 0). Даний тип свідчить про те, що підприємство забезпечене власним оборотним капіталом, діяльність є прибутковою, а власних коштів є значно більше, ніж залучених;

2) нормальний вид фінансової стійкості (інтегральний показник Z коливається в межах від 0 до 0,54, а факторні ознаки x_1 , x_2 , та x_4 мають позитивне значення). Даний тип стійкості свідчить про те, що підприємство недостатньо забезпечене власним оборотним капіталом, працює прибутково, проте значення окремих показників нижче від оптимального;

3) нестійкий за структурою капіталу (інтегрований показник $Z > 0$, проте факторні ознаки x_1 та x_2 мають від'ємне значення). Даний тип фінансової стійкості свідчить про те, що підприємство працює прибутково, проте структура капіталу не є задовільною, про що свідчить відсутність власного оборотного капіталу;

4) нестійкий за результатом діяльності (інтегрований показник $Z < 0$, при цьому факторні ознаки x_1 та x_2 мають додатне значення, а x_4 – від'ємне). Цей вид стійкості показує, що підприємство працює збитково, але має в наявності власний оборотний капітал;

5) кризовий вид фінансової стійкості (інтегрований показник $Z < 0$, при цьому факторні ознаки x_1 , x_2 та x_4 мають від'ємне значення). Даний вид стійкості вказує на те, що підприємство працює збитково, має незадовільну

структуру капіталу, в тому числі нестачу власних оборотних коштів [33,28-40].

Отже, розглянемо модель комплексної оцінки фінансової стійкості на ТОВ «КЗМС» за 2015-2019 рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Розрахунок інтегрального показника фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2019 року до:	
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2018
X ₁	0,41	0,53	1,38	0,89	1,42	1,01	0,53
X ₂	0,04	0,08	0,24	0,22	0,32	0,28	0,1
X ₃	0,30	0,32	0,67	0,50	0,71	0,41	0,21
X ₄	0,03	0,01	-0,03	-0,02	-0,02	-0,05	0,00
Z	0,0001	0,0001	-0,0067	-0,0020	-0,0065	-0,0066	-0,00449

Виходячи з даних таблиці, можна зробити висновок, що за аналізований період у ТОВ «АРГО КР» інтегральний показник фінансової стійкості з кожним роком погіршувався. У 2015 та 2016 рр. показник знаходився в межах від 0 до 0,54, і становив 0,001, а факторні ознаки x₁, x₂, та x₄ мали позитивне значення.

Таким чином, у 2015-2016 рр. спостерігається нормальний вид фінансової стійкості, який свідчить, що підприємство недостатньо забезпечене власними оборотними коштами, працює прибутково, проте значення окремих показників нижче оптимального.

У 2017-2019 рр. у ТОВ «АРГО КР» спостерігається від'ємний інтегрований показник, тобто $Z < 0$, при цьому факторні ознаки x₁ та x₂ мають додатне значення, а x₄ – від'ємне. Це свідчить про нестійкий вид фінансової стійкості, низьку прибутковість, але наявність власного оборотного капіталу. Дана ситуація цілком відповідає відносним показникам фінансової стійкості, але є протилежною абсолютним, які у 2017 і 2019 рр. свідчили про абсолютну фінансову стійкість. На негативне значення інтегрального показника більшою мірою вплинув коефіцієнт Бівера.

Показник мав у 2017-2019 рр. від'ємне значення, так як амортизація значно перевищувала чистий прибуток.

Проаналізувавши фінансову стійкість за моделлю комплексної оцінки фінансової стійкості, можна зробити висновок, що у 2015 і 2016 рр. підприємство мало нормальний вид фінансової стійкості, проте у 2017-2019 рр. на підприємстві спостерігався нестійкий вид фінансової стійкості, що в першу чергу зумовлене низьким значенням чистого прибутку. Також необхідно відмітити, що результати проведених розрахунків відповідають відносним показникам фінансової стійкості та аналізу фінансового стану ТОВ «АРГО КР» в цілому, які свідчили про нестабільну ситуацію на підприємстві.

Таким чином, дана модель, на нашу думку, відповідає дійсному стану підприємства, а також є досить простою у використанні, не потребує складних розрахунків, значної кількості інформації (достатньо лише двох форм фінансової звітності) та дає змогу прослідкувати причини зміни фінансової стійкості в залежності від характеру змін величин кожної складової запропонованої формули, а, виявивши причини, можна коригувати та спрямовувати діяльність для підвищення фінансової стійкості.

Отже за абсолютними показниками та інтегральною методикою оцінки фінансової стійкості можна зробити висновок про абсолютну фінансову стійкість підприємства у 2019 р. Проте управління фінансовою стійкістю повинне забезпечувати не лише її високий рівень в поточному періоді але й на перспективу. Зараз ми спробуємо розрізнити підприємства за ознаками фінансової стійкості, тобто за її рівнем стабільності (табл. 3.6).

Запропонована класифікація за рівнем фінансової стійкості та стабільності має більш аргументовані балансові співвідношення, які установлені в аналізі ліквідності активів і прогнозі можливості банкрутства.

Таблиця 3.6 – Класифікація підприємств по признакам фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР»

Балансові пропорції по рівню фінансової стійкості			
Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійкий стан	Кризовий стан
$OA > BOK + DK + K3$	$OA = BOK + DK + K3$	$OA > BOK + DK + (K3 - D3)$	$OA < BOK + DK + K3$
Балансове співвідношення по стабільності фінансової стійкості			
Поточна $AF \geq K3'$	Поточна $D3 + AF \geq K3'$	Поточна $3 + D3 + AF \geq K3'$	Поточна $3 + D3 + AF \geq K3'$
Короткострокова $AF \geq K3' + KK$	Короткострокова $D3 + AF \geq K3' + KK$	Короткострокова $3 + D3 + AF \geq K3' + KK$	Короткострокова $3 + D3 + AF < K3' + KK$
Довгострокова $AF \geq K3' + KK + DK$	Довгострокова $D3 + AF \geq K3' + KK + DK$	Довгострокова $3 + D3 + AF \geq K3' + KK + DK$	Довгострокова $3 + D3 + AF < K3' + KK + DK$

Застосуємо дану класифікацію для визначення стабільності фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Вихідні дані для оцінки стабільності фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки				
		2015	2016	2017	2017	2019
1	2	3	4	5	6	7
Необоротні активи	НА	11326,3	10288,5	11326,7	9925,0	8757,0
Оборотні активи	ОА	45114,9	48357,3	52319,5	68449,0	52746,0
Запаси	З	5754,6	8907,2	11309,2	19767,0	11726,0
Дебіторська заборгованість	ДЗ	39128,8	38976,8	40598,7	48106,0	40162,0
Фінансові активи	АФ	231,5	273,3	14,6	182,0	5,0
1	2	3	4	5	6	7
Власний капітал	ВК	12873,7	14161,2	25527,4	26026,0	26614,0
Довгострокові кредитні позики	ДК	881,4	881,4	901,8	971,0	939,0
Короткострокові кредитні позики	КК	2469,0	2039,0	1599,0	2042,0	1228,0
Кредиторська заборгованість і поточна заборгованість за розрахунками	КЗ'	8511,8	8891,8	12502,6	26060,0	11435
Короткострокові зобов'язання	КЗ	42739,9	43662,3	36742,5	50896,0	36041
Власні оборотні кошти	ВОК	2375,0	4695,0	15577,0	17553,0	16705,0

Виходячи з даних табл. 3.7 можна прослідкувати стабільність

фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Визначення стабільності фінансової стійкості у ТОВ «АРГО КР» за 2015-2019 рр.

Фінансова стійкість	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Абсолютна	-	-	-	-	-
Нормальна	-	-	-	-	-
Нестійка	45115>881+ 2375+(42740- 39129)	48357> 881 +4695+(43662- 38976)	52320>902 +15577+(3674 3- 40599)	68449>971 +17553+ (50896 48106)	52746> 16705+939+ (36041 – 40162)
Кризова	-	-	-	-	-
Балансове співвідношення по стабільності фінансової стійкості					
Поточна	45115>8512	48357>8892	52320>12506	68449>26060	52746>11435
Короткострокова	45115>10981	48357>10931	52320>14102	68449>28104	52746>12663
Довгострокова	45115>11861	48357>11812	52320>15004	68449>29074	52746>13602

Отже виходячи з даної моделі оцінки фінансової стійкості на ТОВ «АРГО КР» у 2015-2019 рр. спостерігався нестійкий фінансовий стан. Подальші нерівності свідчать про здатність підприємства утримувати дане становище у короткостроковій та довгостроковій перспективі, що і підтверджується подальшими розрахунками показників в наступних роках, в порівнянні з попередніми. Отже, на товаристві протягом аналізованого періоду має місце нестійкий фінансовий стан, і хоча очевидно, що за 2015-2019 рр. не приймалися рішення щодо його покращення, враховуючи нестабільну економічну ситуацію в країні, підприємству вдалося утримати дані позиції і не потрапити в кризове становище.

Таким чином, існує велика кількість методик оцінки фінансової стійкості, які різняться за способом розрахунків, в кожній відбувається концентрація уваги на певному показникові: наявність запасів, власних оборотних коштів, виручки від реалізації та чистого прибутку. В даній роботі було проведено оцінку фінансової стійкості за різними методиками. Так за

бальним методом оцінки відносних показників фінансової стійкості ТОВ «АРГО КР» було присвоєно у 2015-2016 рр. V клас, що свідчить про кризову фінансову стійкість, а у 2017-2018 рр. – IV клас, за яким спостерігається високий ризик неплатоспроможності. Аналіз комплексної оцінки показав, що товариство знаходиться у 2017-2019 рр. у нестійкому фінансовому стані. Аналіз стабільності фінансової стійкості показав, що підприємство знаходилося також в нестійкому фінансовому стані, проте незважаючи на економічну ситуації в країні, змогло утримати ситуацію на даному рівні і не допустити її погіршення. Оцінка фінансової стійкості за різними методиками підтвердила, що підприємство перебуває у нестійкому фінансовому стані, і саме тому потребує негайних заходів для її покращення.

3.2 Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР»

Одним з істотних компонентів фінансової стійкості підприємства є наявність у нього фінансових ресурсів, достатніх для розвитку конкурентоздатного виробництва. В свою чергу, самі фінансові ресурси можуть бути в необхідному обсязі сформовані тільки за умови ефективної роботи підприємства, яка зможе забезпечити одержання прибутку. За рахунок прибутку в ринковій економіці підприємство створює фінансову базу як для самофінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення. Використовуючи прибуток, підприємство може не лише погасити свої зобов'язання перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями, а й інвестувати засоби в нове будівництво, реконструкцію чи модернізацію наявного устаткування або заміну його прогресивнішим. При цьому для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки абсолютний обсяг прибутку, а й його рівень щодо вкладеного капіталу підприємства або затрат, тобто рентабельність

[30,66-76].

У ТОВ «АРГО КР» протягом 2015-2019 рр. спостерігалось зменшення прибутку, що безперечно мало негативний вплив на діяльність підприємства в цілому і на фінансову стійкість зокрема. Саме тому необхідно визначити що стало причиною негативної динаміки прибутку на досліджуваному підприємстві, для цього потрібно застосувати факторний аналіз прибутку.

Факторний аналіз – це методика комплексного системного вивчення і вимірювання впливу чинників на величину результативних показників.

Аналіз загального прибутку свідчить, що найбільшу частку в його складі займає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг).

Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) – різниця між виручкою від реалізації продукції в діючих цінах (без ПДВ й акцизного збору) і витратами на виробництво й реалізацію продукції:

Аналіз прибутку від реалізації продукції включає не тільки загальну оцінку динаміки виконання плану, але й оцінку різних факторів, що впливають на величину й динаміку прибутку від реалізації.

На прибуток від реалізації продукції впливає зміна таких факторів:

- продажних цін на товари й тарифи на послуги й роботи;
- собівартості реалізованої продукції;
- обсягу реалізації;
- структури й асортименту реалізованої продукції.

Здійснимо факторний аналіз прибутку ТОВ «АРГО КР» (табл. 3.9)

Слід зазначити, що за проаналізований період відбулося збільшення обсягу реалізованої продукції на 3,63 %, при цьому собівартість продукції також збільшилась на 6,22 %. Проте за даний період зменшилась сума прибутку від реалізації продукції на 1073 тис. грн. або на 10,73 %.

Це негативна тенденція для підприємства, отже необхідно розрахувати та оцінити вплив окремих факторів на прибуток: відпускних цін, обсягу реалізованої продукції, змін у структурі й асортименті та собівартості.

Таблиця 3.9 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу прибутку від реалізації ТОВ «АРГО КР»

Показник	2018 р.	По базису на фактично реалізовану продукцію	2019 р.
Реалізація продукції в оптових цінах підприємств (без ПДВ)	65377	66396	67751
Собівартість продукції	55384	57654	58831
Прибуток від реалізації продукції	9993	8742	8920

Вплив на прибуток відпускних цін на реалізовану продукцію (ΔP_1) обчислимо за формулою:

$$\Delta P_1 = N_1 - N_{1,0}, \quad (3.14)$$

де N_1 – реалізація у звітному році в цінах звітного року; $N_{1,0}$ – реалізація у звітному році в цінах минулого року.

Визначимо вплив цього фактора у ТОВ «АРГО КР»:

$$\Delta P_1 = 677510 \text{ тис. грн.} - 663960 \text{ тис. грн.} = 13550 \text{ тис. грн.}$$

Вплив на прибуток змін в обсязі реалізованої продукції (ΔP_2) визначимо за формулою:

$$\Delta P_2 = P_0 * (k_1 - 1), \quad (3.15)$$

де k_1 – коефіцієнт зростання обсягу реалізації продукції у відпускних цінах;

P_0 – прибуток, одержаний у минулому році, у цінах і за собівартістю минулого року.

Коефіцієнт зростання обсягу реалізації продукції у відпускних цінах

обчислюється за формулою:

$$k_1 = N_{1,0} / N_0, \quad (3.16)$$

де $N_{1,0}$ – реалізація у звітному році в цінах минулого року; N_0 – реалізація у звітному році в цінах звітного року.

Визначимо вплив цього фактора у ТОВ «АРГО КР»:

$$k_1 = 663960 \text{ тис. грн.} / 653370 \text{ тис. грн.} = 1,01560$$

$$\Delta P_2 = 99930 \text{ тис. грн.} * (1,01560 - 1) = 156 \text{ тис. грн.}$$

Вплив на прибуток змін у структурі та асортименті реалізованої продукції (ΔP_3) визначається за формулою:

$$\Delta P_3 = P_{1,0} - P_0 * k_1, \quad (3.17)$$

де $P_{1,0}$ – прибуток, одержаний від фактично реалізованої продукції у звітному році у цінах і за собівартістю минулого року;

P_0 – прибуток, одержаний у минулому році, у цінах і за собівартістю минулого року.

Визначимо вплив цього фактора у ТОВ «АРГО КР»:

$$\Delta P_3 = 8742 \text{ тис. грн.} - 9993 \text{ тис. грн.} * 1,0156 = - 1407 \text{ тис. грн.}$$

Вплив на прибуток собівартості продукції (ΔP_4) обчислюється за формулою:

$$\Delta P_4 = S_{1,0} - S_1, \quad (3.18)$$

де $S_{1,0}$ – фактична собівартість реалізованої продукції;

S1 – фактична собівартість реалізованої продукції за звітний рік у цінах і тарифах минулого року.

Визначимо вплив цього фактора у ТОВ «АРГО КР»:

$$\Delta P4 = 588310 \text{ тис. грн.} - 576540 \text{ тис. грн.} = 11770 \text{ тис. грн.}$$

Узагальнений вигляд впливу окремих показників-факторів на зміну прибутку за аналізований період представлено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Результати факторного аналізу прибутку ТОВ «АРГО КР»

Показники-фактори, що впливають на прибуток	Зміна прибутку, тис. грн
Відпускні ціни	1355
Обсяг реалізації продукції	156
Структура та асортимент продукції	-1407
Собівартість продукції	-1177
Разом	-1073

Як свідчать дані табл. 3.10, загальна зміна прибутку від реалізації становить (– 1073) тис. грн. Наведені в табл. 3.10 розрахунки дають змогу зробити висновок, що на зменшення прибутку значний вплив мали зміни в структурі та асортименті продукції на 1407 тис. грн. і зменшення собівартості на 1177 тис. грн.

За аналізом абсолютних показників фінансової стійкості у ТОВ «АРГО КР» у 2015, 2016 та 2018 рр. спостерігається нестійкий фінансовий стан, проте у 2017 та 2019 рр. – абсолютна фінансова стійкість, така ситуація на підприємстві спричинена наявністю значної частки в структурі оборотних активів запасів. Проте в цілому на підприємстві протягом аналізованого періоду відносні показники фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності, рентабельності не відповідають нормативним показникам, при чому за 2015-2019 рр. на товаристві відбувається зменшення виручки від

реалізації та прибутку.

Отже підприємство відчуває брак власних коштів для фінансування поточної діяльності і розширення обсягу виробничих потужностей. Отримання банківських кредитів не є доцільним, адже ставки за кредитами достатньо високі, це свідчить про те, що підприємствам кредити брати не вигідно, так як виплати за кредитами знижують прибуток. Це дозволяє зробити висновок, що підприємство потребує збільшення власних ресурсів і прискорення оборотності. Наявність значного обсягу запасів, які забезпечують абсолютну фінансову стійкість у ТОВ «АРГО КР», обтяжують баланс підприємства, проте зменшення їх обсягу не є доречним, адже підприємство таким чином може втратити абсолютно стійкий фінансовий стан. Це означає, що підприємству необхідно оптимізувати товарний асортимент таким чином, щоб оборотність була достатньо високою. Це дозволить вивільняти кошти з обороту і направляти їх на подальше фінансування оборотних активів.

Прискорення оборотності – це додаткові виробничі та фінансові цикли, що призводять до збільшення виручки. Тобто при прискоренні збільшується виручка і собівартість, постійні витрати зростають повільніше або взагалі не змінюються (так як обсяг запасів можна і не збільшувати, відповідно більша частина постійних витрат не зміниться), що призводить до збільшення прибутку та рентабельності.

У зв'язку з вищесказаним підприємству при виборі оптимального товарного асортименту при нестабільному фінансовому стані варто виконувати наступні дії:

1. Аналіз фінансового стану підприємства;
2. Розрахунок показників оборотності окремих товарних груп підприємства;
3. Вибір оптимального товарного асортименту – ґрунтується на товарних групах, на які є додатковий порівняно з обсягом продажів у минулому році попит.

Розглянемо формування оптимального асортименту за допомогою методу врахування оборотності. Алгоритм даного методу представлений на рис. 3.1 [34,169-176].

Проведемо оптимізацію товарного асортименту ТОВ «АРГО КР».

Рис. 3.1 – Алгоритм методу формування оптимального товарного асортименту за допомогою оборотності товарних запасів

На першому етапі необхідно здійснити аналіз фінансового стану підприємства. Аналіз ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності, досліджений у другому розділі даної роботи.

Другий етап – аналіз оборотності товарних запасів.

Асортимент продукції ТОВ «АРГО КР» поділяється на 4 товарні групи: горілка (1), яка складає 35 % в загальному обсязі продаж; настоянка (2), питома вага якої 35 %; бальзам (3) в структурі займає 11 %; вермут лікерний (4), частка якого становить 22 %.

Проаналізуємо оборотність товарних груп ТОВ «АРГО КР» (табл. 3.11)

Таблиця 3.11 – Оборотність товарних груп ТОВ «АРГО КР»

Товарна група	Середня вартість запасів	Виручка	Коефіцієнт оборотності
1	5510,75	42084,90	7,64
2	5038,40	28056,60	5,57
3	1731,95	7481,76	4,32
4	3463,90	15898,74	4,59
Всього:	15745,00	93522,00	5,94

Підприємство прагне, щоб жодна товарна група не домінувала в загальному товарообігу, що можна визначити виходячи з показників виручки кожної товарної групи. Але якщо звернути увагу на середню вартість товарних запасів, то очевидно що вони значно відрізняються. Це виражається в коефіцієнті оборотності, який значно вище по 1-ій групі, ніж по 3-ій.

Третій етап – зміна товарного асортименту.

Виходячи з мотивації формування оптимальної структури капіталу за критерієм забезпечення фінансової стійкості, доцільним є не тільки розрахунок значень фінансових важелів за фінансовим та майновим аспектами структуризації капіталу, а й порівняння отриманих значень. Щоб зробити висновок щодо правильності формування як майнової, так і фінансової структури капіталу, необхідним є визначення групи показників платоспроможності підприємства. На наш погляд, при оцінці оптимальної цільової структури капіталу підприємства за визначенням рівня грошового забезпечення його зобов'язань домінантним у групі показників платоспроможності є коефіцієнт абсолютної платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт абсолютної платоспроможності показує, якою мірою всі поточні зобов'язання підприємства, забезпечені готовими засобами платежів, що є в нього на певну дату. Розрахунок коефіцієнта абсолютної платоспроможності ($K_{АП}$) здійснюється за формулою:

$$K_{АП} = (ГК + ФІ)/ПЗ = АФ/ПЗ, \quad (3.19)$$

де ГК – грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті;

ФІ – фінансові інвестиції;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Саме на основі розрахунку цього показника уможлиблюється здійснення оцінки відповідності розміру частки майна підприємства в грошовій формі певним нормативним значенням. Мінімальне значення показника становить приблизно 0,2, а максимальне – 0,5.

Отже рекомендоване значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності є таким:

$$0,2 \leq K_{\text{АП}} \leq 0,5 \quad (3.20)$$

Виходячи з виокремлених граничних значень коефіцієнта платоспроможності, можна виділити границі величини майна підприємства в грошовій формі, яка є максимально сприятливою для ефективності ведення господарської діяльності. Таким чином, здійснивши ряд математичних перетворень, отримуємо наступну нерівність:

$$0,2 \leq \text{АФ}/\text{ПЗ} \leq 0,5 \quad (3.21)$$

тобто:

$$\text{ПЗ} * 0,2 \leq \text{АФ} \leq \text{ПЗ} * 0,5 \quad (3.22)$$

Отримана нерівність дає можливість оцінити оптимальність забезпечення підприємства наявними грошовими коштами.

У ТОВ «АРГО КР» дана нерівність буде мати наступний вигляд:

$$36041 \text{ тис. грн.} * 0,2 \leq 93,5 \text{ тис. грн.} \leq 36041 * 0,5$$

$$7208 \text{ тис. грн.} \leq 93,5 \text{ тис. грн.} \leq 18021 \text{ тис. грн.}$$

Очевидно, що нерівність не виконується. Отже, необхідно збільшити розмір майна підприємства в грошовій формі як мінімум на 7115,5 тис. грн., для того щоб ТОВ «АРГО КР» змогла негайно розрахуватися з поточним зобов'язаннями, в разі звернення кредиторів.

Отже, потрібно змінити товарний асортимент товариства таким чином, щоб виконувалася нерівність, при чому загальна сума запасів не змінювалася, адже зменшення її розміру може призвести до втрати платоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розширення виробництва, а надлишкова – буде перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства.

Щоб коефіцієнт абсолютної платоспроможності прийняв необхідне значення, розмір грошових коштів має становити приблизно 7115,5 тис. грн.

Тобто виручка має збільшитися на 14231 тис. грн. (так як середнє значення розраховується діленням на 2), при цьому вся додана виручка направляється в грошовий фонд.

Таким чином, можна оптимізувати товарний асортимент, збільшуючи загальний об'єм продажу, та відповідно виручку від реалізації, не змінюючи при цьому товарних запасів, а відповідно і витрат на їх утримання.

Таблиця 3.12 – Змінений товарний асортимент і виручка ТОВ «АРГО КР»

Товарна група	Середня вартість запасів	Виручка	Коефіцієнт оборотності
1	5926,0	45256,0	7,64
2	5418,0	30171,0	5,57
3	1103,0	4763,0	4,32
4	3298,0	15139,0	4,59
Всього:	15745,0	107753,0	5,94

Таким чином, можна оптимізувати товарний асортимент, збільшуючи загальний об'єм продажу, та відповідно виручку від реалізації, не змінюючи при цьому товарних запасів, а відповідно і витрат на їх утримання.

Отже, здійснивши факторний аналіз прибутку, нами було виявлено, що на зменшення чистого прибутку в динаміці найбільший вплив має неефективна структура та асортимент продукції. Запронована оптимізація товарного асортименту відбувалась без змін обсягу запасів та їх оборотності, збільшення запасів може обтяжити баланс, а зменшення запасів може спричинити витрати абсолютної фінансової стійкості, яка спостерігалася у ТОВ «АРГО КР» у 2019 р. Таким чином, оптимізувавши товарний асортимент, виручка від реалізації збільшилась на 14231 тис. грн., що в свою чергу вплине на збільшення прибутку підприємства, який є основним джерелом формування власних фінансових ресурсів. Отже, отриманий прибуток можна спрямувати на формування власного капіталу підприємства, що збільшилось фінансову незалежність і стійкість ТОВ «АРГО КР».

Загальна схема механізму управління станом фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» охоплює такі заходи та функції управління, що здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);
- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- загальнотактичне планування фінансово-економічної безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;
- здійснення функціонального аналізу рівня фінансово-економічної

безпеки;

– загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки [5, с. 36]. Тільки завдяки здійсненню в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Принципи функціонування механізму управління у ТОВ «АРГО КР» реалізуються комплексно, безперервно, оперативно та централізовано, зокрема:

– комплексність передбачає системність вирішення питань економічної безпеки, з залученням усіх суб'єктів, активів та інтересів підприємства;

– безперервність – це постійний системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан контрагентів та його аналіз із метою недопущення як внутрішніх, так і зовнішніх загроз діяльності підприємства;

– оперативність – це швидкість реагування на виникнення ризиків та загроз, своєчасність доповіді керівництву для прийняття попереджувальних управлінських рішень;

– централізація – це єдиний підхід до виконання своїх функцій за координаційної ролі та методичного керівництва з боку підрозділу економічної безпеки дирекції підприємства [7].

На основі узагальнення підходів до формування фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» послідовність етапів реалізації механізму її забезпечення може бути сформульована таким чином:

- визначення об'єкта і предмета економічної безпеки підприємства;
- формулювання політики та стратегії безпеки підприємства;
- принципи економічного убезпечення;
- цілі та задачі гарантування безпеки підприємства;
- критерії і показники економічної безпеки підприємства;

– створення організаційної структури з управління системою безпеки підприємства.

Механізм управління економічною безпекою розвитку ТОВ «АРГО КР» повинен враховувати необхідність формування двох напрямів стратегій. Перший напрям стратегій повинен враховувати ситуацію, визначати цільові настанови й формувати політику підприємства для втримання й розширення свого життєвого простору. Другий – повинен охоплювати методи, прийоми й інструменти для вивчення (розпізнавання) стратегій, що формуються іншими суб'єктами (державою, підприємствами-конкурентами), спрямованих (навмисно або ненавмисно) проти діяльності й розвитку підприємства та звужуючих його життєвий простір.

Основні етапи аналізу ризиків, що обґрунтовують формування ефективного механізму щодо фінансово-економічної безпеки ТОВ «АРГО КР» наступні:

– перший етап – вибір «точки відліку» – опис життєво важливих інтересів: стратегічних і поточних цілей для довільно обраного стану економічного суб'єкта (планового або функціонуючого). Наголошуються досягнуті та прогнозні параметри діяльності як фіксований стан даної виробничої системи, і всі подальші оцінки динаміки ризику загроз ведуться від цього стану;

– другий етап – визначення аспектів діяльності, уразливих в об'єкті, що захищається. Для всіх параметрів і напрямів діяльності, визначених на першому етапі, необхідно встановити, які небезпеки можуть загрожувати кожному з них і що може бути їх причиною;

– третій етап – оцінка вірогідності прояву (частоти реалізації) кожної з загроз. При цьому використовується один з таких методів або їх поєднання:

а) метод емпіричної оцінки числа проявів загрози за деякий період шляхом накопичення масиву даних про них;

б) метод безпосередньої реєстрації проявів загроз (застосовується для оцінки вірогідності систематичних загроз як подій, що часто повторюються);

в) метод оцінки частоти прояву загроз за спеціальною таблицею коефіцієнтів (табл. 3.13).

Таблиця 3.13 – Частота прояву загроз у ТОВ «АРГО КР»

Частота прояву	Коефіцієнт	Частота прояву	Коефіцієнт
Більше одного разу на день	10	Раз на місяць	5
Один раз на день	9	Раз на чотири місяці	4
Один раз на три дні	8	Раз на рік	3
Один раз на тиждень	7	Раз на три роки	2
Один раз на два тижні	6	Менше одного разу на три роки	1

– четвертий етап – оцінка втрат, очікуваних внаслідок реалізації будь-якої з загроз безпеці. Очікувані розміри втрат слід розглядати як якусь функцію від рівня надійності методів захисту, вживаних у системі безпеки, тому, вибираючи методи захисту, необхідно виходити з оцінок потенційного збитку, обґрунтованих розрахунками;

– п'ятий етап – аналіз можливих методів захисту з оцінкою їх вартості та ефективності. Вибір сукупності вживаних методів захисту (організаційних, програмних, технічних, фінансових), кожен з яких можна реалізовувати різними способами (заходами), зумовить відповідний рівень надійності системи захисту, її вартість, розміри втрат від можливого прояву загроз, а отже, і ефективність цієї системи.

Систему фінансової безпеки економічного суб'єкта потрібно досліджувати з врахуванням нестабільного розвитку економічних процесів, зокрема в умовах макронестабільності фінансового ринку (фінансової кризи), коли практично всі економічні суб'єкти опинились у загрозовій фінансовій ситуації.

Таким чином, механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства (ФБП) можна подати у наступному вигляді (рис. 3.2).

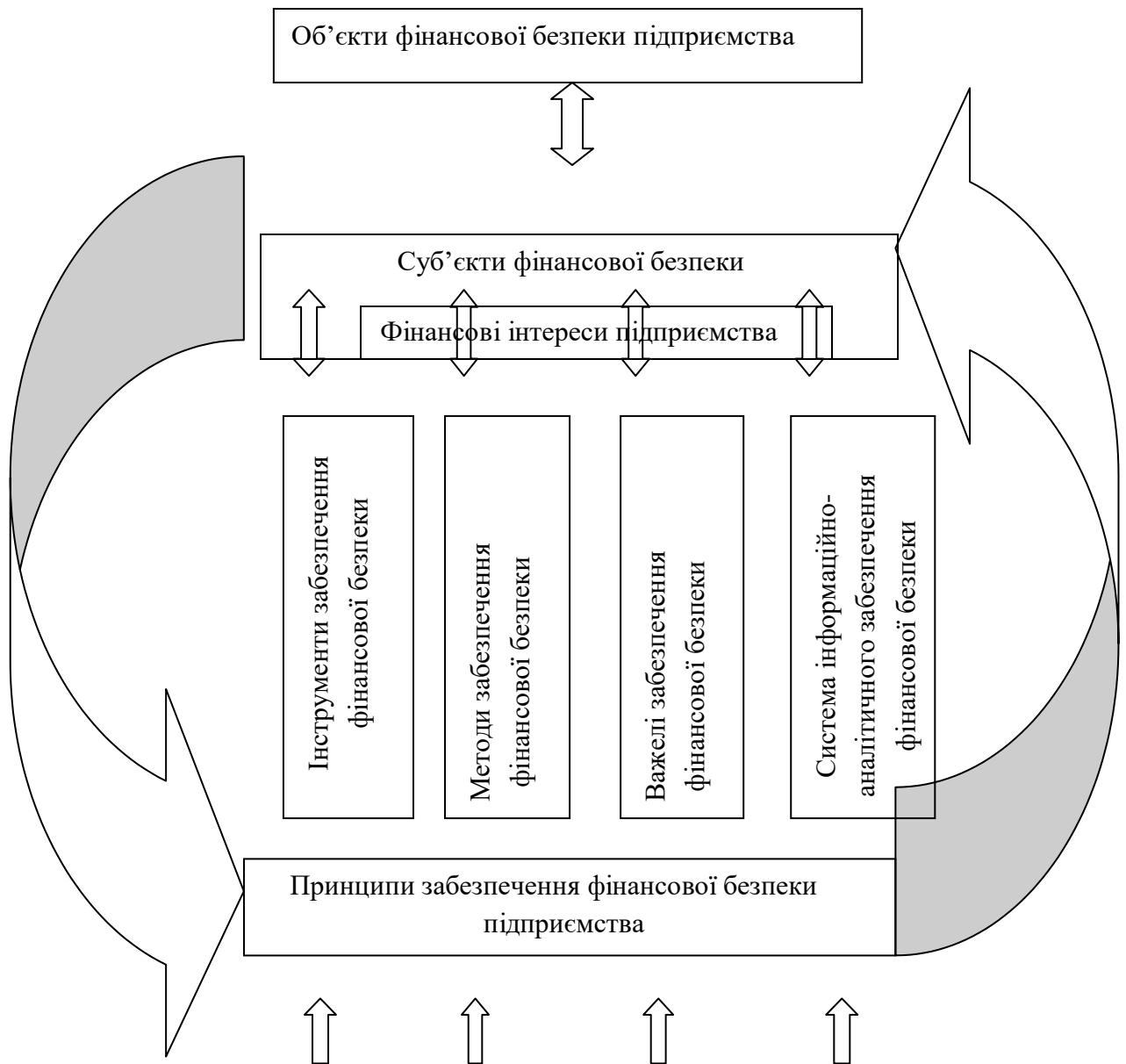

Рис. 3.2 – Механізм забезпечення фінансової безпеки ТОВ «АРГО КР»

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини, слід віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода) [6].

Принципи визначають вимоги, що пред'являються до управління

системою безпеки та будуються на виявлених закономірностях її функціонування. Методи розкривають шляхи протидії виявленим та прогнозованим небезпекам, загрозам та ризикам у конкретних умовах та у визначений термін часу. Також методи відображають безпосередній стан захищеності підприємства. Процеси визначають порядок здійснення функцій та етапів реалізації механізму управління безпекою (захисту підприємства від виявлених чи прогнозованих загроз).

Отже, під механізмом управління фінансово-економічною безпекою у ТОВ «АРГО КР» можна розглядати сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам та ризикам. Як компоненти цього механізму варто розглядати принципи, методи, функції управління, систему управління та прийняття управлінських рішень.

Висновки до розділу 3

Структура капіталу – відношення всіх форм власних і позикових фінансових ресурсів, що використовуються підприємством у процесі своєї господарської діяльності для фінансування активів. У ТОВ «АРГО КР» протягом 2015-2019 рр. спостерігалось зменшення прибутку, що безперечно мало негативний вплив на діяльність підприємства в цілому і на фінансову стійкість зокрема.

Прискорення оборотності – це додаткові виробничі та фінансові цикли, що призводять до збільшення виручки. Тобто при прискоренні збільшується виручка і собівартість, постійні витрати зростають повільніше або взагалі не змінюються (так як обсяг запасів можна і не збільшувати, відповідно більша).

За аналізом абсолютних показників фінансової стійкості у ТОВ «АРГО КР» у 2015, 2017 та 2018 рр. спостерігається нестійкий фінансовий стан, проте у 2017 та 2019 рр. – абсолютна фінансова стійкість, така ситуація на підприємстві спричинена наявністю значної частки в структурі оборотних

активів запасів. Проте в цілому на підприємстві протягом аналізованого періоду відносні показники фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності, рентабельності не відповідають нормативним показникам, при чому за 2015-2019 рр. на товаристві відбувається зменшення виручки від реалізації та прибутку

Отже, потрібно змінити товарний асортимент товариства таким чином, щоб виконувалася нерівність, при чому загальна сума запасів не змінювалася, адже зменшення її розміру може призвести до втрати платоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розширення виробництва, а надлишкова – буде перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства.

ВИСНОВКИ

Визначено, що стабільність фінансів на підприємстві може бути забезпечена за умови постійної реалізації та одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконувати свої зобов'язання. Водночас для розвитку підприємства необхідно, щоб після здійснення всіх розрахунків і зобов'язань у нього залишався такий розмір прибутку, який би дав змогу розвивати виробництво й виводити його на конкурентоздатний рівень. Тобто загальна стійкість підприємства передбачає насамперед такий рух його грошових потоків, який забезпечив би постійне перевищення доходів над витратами.

Обґрунтовано, що фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства, класифікуються за такими ознаками: за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за часом дії (постійні, тимчасові).

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат.

Визначено, що відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна умовно об'єднати в декілька груп: показники структури капіталу, які характеризують фінансову незалежність від зовнішніх позикових коштів; показники, що характеризують стан оборотних коштів; показники, які характеризують стан основних засобів.

Обґрунтовано систематичний аналіз фінансової стійкості необхідний, тому що дохідність товариства, розмір його прибутку багато в чому залежить від його платоспроможності. Показники фінансової стійкості повинні бути такими, щоб всі, хто пов'язаний із підприємством економічними взаємовідносинами, могли отримати відповідь на питання,

наскільки надійне підприємство як партнер, а отже, ухвалити рішення про економічну доцільність продовження цих відносин.

Визначено, що управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги. Управління фінансовою стійкістю підприємства орієнтоване сьогодні переважно на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників фінансової стійкості, зниження її рівня.

Визначено, що до основних цілей управління фінансовою стійкістю можна віднести: збалансування активів і пасивів (забезпечення достатності власного капіталу, гнучкої структури капіталу, організації руху капіталу); збалансованість доходів і витрат (забезпечення достатнього рівня рентабельності, зміна структури витратомісткості господарського процесу, збільшення обсягу товарообороту); збалансованість грошових потоків (забезпечення платоспроможності та самофінансування, зниження дебіторської заборгованості, забезпеченість кредитоспроможності).

Обґрунтовано, що рішення щодо формування механізму управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «АРГО КР» приймаються на основі відповідної концепції, яка розкриває та уточнює сутність його дії. Для ефективного управління фінансово-економічною безпекою ТОВ «АРГО КР» стає невідкладним завданням, не менш важливим для розроблення основ управління фінансово-економічною безпекою підприємства є формування системи показників фінансової складової безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Менеджмент фінансових потоків економічних агентів, К. : Центр учбової літератури, 2009. 144 с.
2. Андрійчук В. Методичні підходи до аналізу рентабельності та безбитковості виробництва продукції та оптимізації її асортименту, К. : Центр учбової літератури, 2007. 46 с.
3. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98-103.
4. Бельских И. Е. Время как экономическая категория (к вопросу формирования экономики времени). *Экономический анализ: теория и практика*. 2013. № 23 (326). С. 19-24.
5. Белова О. І. Роль системи мотивування в процесі стратегічного управління підприємствами торгівлі. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. К. : Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2008. С. 208-209.
6. Благой В. В. Факторний аналіз безбиткового обсягу продажу, К. : Центр учбової літератури, 2013. 60 с.
7. Бланк И. А. Управления прибылью, К. : Центр учбової літератури, 2008. 332 с.
8. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс, К. : Центр учбової літератури, 2004. 210 с.
9. Бінько І., Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. К. : НІСД. 2007. 143 с.
10. Боцян Т. В., Зварич Л.В. Облік і контроль в управлінні економічною стійкістю підприємств в умовах глобалізації: Монографія, К. : НІСД, 190 с.
11. Бутник Д. В. Критерии и показатели экономической безопасности.

Управління фінансово-економічною безпекою : інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка : матеріали конференції. 2013. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/38580/1/36-38.pdf>

12. Васильців Т. Г., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів : ВИДАВНИЦТВО, 2012. 386 с.

13. Виханский О. С., Наумов А. Менеджмент : учебник, [3-е изд.]. М. : Гардарика, 1998. 528 с.

14. Виханский О. Стратегическое управление: учебник. [2-е изд.]. М. : Гардарика, 1998. 296 с.

15. Вовканич С., Риндзак О. Активізація наукової діяльності молоді в системі інноваційного розвитку. Львів : ІРД НАН України, 2006. 186 с.

16. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. К. : Вид-во «Лібра», 2008. 48 с.

17. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия : диагностика и организация. Монография. Луганск : Изд-во Восточноукраинского национального университета, 2000. 315 с.

18. Габузян Х. М. Організація комплексної системи забезпечення економічної безпеки : зб. наук. пр. «Управління розвитком». ХНЕУ. № 16. Х.: 2008. С. 65-72.

19. Галак Ж. В., Данилишин Т. Р. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств. *Економікс*. 2010. № 12. С. 13-15.

20. Герчикова И. Н. Менеджмент : учебник. М. : Банки и биржи, 1994. 685 с.

21. Гордієнко П. Л., Дідківська Л. Г., Яшкіна Н. В. Стратегічний аналіз : навч. посіб. Вид. друге, перероб. і допов. К. : Алерта, 2008. 478 с. Бібліогр. : С. 464-473.

22. Головка В. І., Мінченко А. В., Шарманська В. М. Фінансово-економічна діяльність підприємств: контроль, аналіз та безпека. К.: ЦУЛ,

2006. 448 с.

23. Гнилицька Л. В. Аналіз методологічних підходів до оцінки стану та рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «економічна»*. 2011. № 2. С. 46-57.

24. Давидюк Т. В. Фінансово-економічна безпека або фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1. С. 39-52. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ptmbo_2013_1_6.pdf.

25. Дафт Р. Л. Менеджмент. СПб. : Питер, 2000. 832 с.

26. Дацко Н. В., Дацко О. І., Москаль Б. С. Шляхи підвищення ефективності роботи персоналу торговельного підприємства. Торгівля, комерція, підприємництво : збірник наукових праць. Львів : вид-во Львівської комерційної академії, 2008. 356 с.

27. Дерев'янку Ю. М. Методичні підходи до аналізу економічних циклів діяльності підприємств. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 3. С. 112-117.

28. Дикань В. Л., Назаренко І. Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки. монографія : Українська державна академія залізничного транспорту. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 142 с.

29. Дороніна М. С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства : монографія. Харків : ХДЕУ, 2002. 432 с.

30. Добикіна О. К. Потенціал підприємства: формування та оцінка, К. : Центр учбової літератури, 2007. 190 с.

31. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства, К. : Центр учбової літератури, 2008. 304 с.

32. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління : навч. посіб. 2-ге вид. К. : ЦУЛ, 2011. 440 с.

33. Дойль П. Менеджмент : стратегия и тактика. Пер. с англ.; Под. ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб. : Питер, 1999. 560 с.

34. Друкер П. Практика управления. М. : Вильямс, 2000. 398 с.
35. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. К. : Академія ; Тернопіль : Акад. нар. госп-ва, 2000-2002. Т. 3 2002. 952 с.
36. Жуковська В. М., Бай С. І. Потенціал розвитку підприємств торгівлі та стратегія менеджменту. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія : у 2 ч. Ч. 2 [за ред. В. М. Гейця, А. А. Мазаракі]. К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 273 с.
37. Забелин П. В., Мойсеева Н. К. Основы стратегического управления : Учебн. пособие. М. : Информационно-внедренческий центр маркетинг, 1997. 195 с.
38. Завадський Й. С. Менеджмент: «Management». 2-е вид. К. Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. Т. 1. 542 с.
39. Зінченко О. Методологічні аспекти оцінки рівня економічної безпеки торговельного підприємства: Торгівля та послуги: тенденції розвитку: зб. наук. пр. студ., 2009. 86 с.
40. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник для студентів вищих навчальних закладів, 2011. 56 с.
41. Карпюк О. А. Історичний аспект розвитку теорії прибутку, 2007. 188 с.
42. Кириченко О. А. Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства, 2008. 182 с.
43. Козлобаева Е. А., Яблоновская С. И. Комплексная оценка экономической безопасности сельскохозяйственной организации. *Вестник Воронежского государственного аграрного университета*. 2018. № 3 (58). С. 175-182.
44. Косянчук Т. Ф. Аналіз існуючих підходів щодо оцінки результативності діяльності підприємства, 2010. 152 с.
45. Кредісов А. І., Панченко С. Г., Кредісов В. А. Менеджмент для керівників. К. : Т-во «Знання», КОО, 1999. 556 с.

46. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту : підручник. К. : Академвидав, 2003. 414 с.
47. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций: в 2 т. / Г. Кунц, С. О'Доннел; [пер. с англ.]. М. : Прогресс, 1981. Т. 1. 494 с.; Т. 2. 511 с.
48. Мартиненко Н. М. Технология менеджмента : учебник для студентов высш. учеб. заведений. К. : МІГ Леся, 1997. 800 с.
49. Мартиненко М. М. Основи менеджменту : Підручник. К. : Каравела, 2005. 496 с.
50. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. [пер. с англ.]. М. : Дело, 1997. 702 с.
51. Міщук Є. В. Диференційований підхід до оцінювання рівня та стану багаторівневих показників на прикладі економічної безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ. Серія : економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3 (89). С. 36-45.
52. Мотивація праці в ринковій економіці: проблеми теорії і практики: наукове видання. [Д. П. Богиня, Л. І. Долгова, Г. Т. Куликов та ін.]. К. : Ін-т економіки НАН України, 1997. 182 с.
53. Мотивація праці та формування ринку робочої сили. [за ред. П. Т. Саблука, О. А. Бугуцького]. К. : Урожай, 1993. 164 с.
54. Мосійчук І. В. Сучасні проблеми розвитку менеджменту в Україні, К. : Центр учбової літератури, 2016. 236 с.
55. Мних Є. В. Економічний аналіз. К. : Центр учбової літератури, 2011. 72 с.
56. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. К. : КНЕУ, 2001. 227 с.
57. Нусінов В. Я., Міщук Є. В. Методологічні засади оцінки багаторівневих показників (на прикладі економічної безпеки підприємства). *Вісник ЖДТУ. Серія: економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 2 (88). С. 36-45.

58. Осовська Г. В., Осовський О. А. Основи менеджменту : Підручник. Видання 3-є, перероблене і доповнене. К. : «Кондор», 2006. 664 с.
59. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : Підручник, 2013. 344 с.
60. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
61. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
62. Приходько В. П. Методологічні підходи до оцінки економічної безпеки підприємств. *Агросвіт*. 2013. № 13. С. 33-36.
63. Судакова О. І. Механізм формування економічної безпеки підприємства, К. : Центр учбової літератури, 2007. 42 с.
64. Судакова О. І. Організація управління економічною безпекою підприємства, К. : Центр учбової літератури, 2008. 48 с.
65. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання, К. : Центр учбової літератури, 2007. 114 с.
66. Фінанси підприємств : Підручник для студентів вищих закладів освіти, 2-ге вид., стереотипне, С. М. Онисько, П. М. Марич. К. : Центр учбової літератури, 2009. 136 с.
67. Фінанси підприємств: [навч. посібник для студ. вищих навч. закладів] / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова та ін. К.: Центр учбової літератури, 2007. 180 с.
68. Фінансовий менеджмент: Підручник. 2-ге вид., стер. / за ред. В. М. Шелудько. К. : ЦУЛ, 2013. 38 с.
69. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін., 2008. 46 с.
70. Якименко Ю. М. Вибір підходу до оцінки економічної безпеки бізнесу в організації. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 3 (13). С. 133-142.
71. Thompson S. Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the

environment, 1994. 52 c.

72. Miller G. Tyler Jr. Living in the Environment. An Introduction to Environmental Psychology, 1994. 24 c.

73. Cunningham W.P., Saigo B.W. Environment. science: a global concern., 1999. 68 c.

74. Tarasova N. P. Indeksy i indikatory ustoichivogo razvitiya, 2006. 68 c.

75. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, 2007. 36 c.

Додаток А

№	Визначення	Рік	Автор
1	Фінансова безпека держави – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної і податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання.	1997	Шлемко В. Т.
2	Фінансова безпека розглядається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку.	1999	Мунтян В.І.
3	Фінансова безпека держави – це здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної і монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи і створення сприятливого інвестиційного Клімату.	2000	Кульпінський С.
4	Фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів.	2001	Єрмошенко М
5	Фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по- перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.	2003	Горячева К. С.
6	Фінансова безпека - це здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до мети загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеності й конкурентного середовища.	2007	Папехин Р. С.
7	Фінансова безпека підприємства – діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та росту власного капіталу в поточній та стратегічній перспективі.	2011	Куцик В.І. Бартиш А.І.
8	Фінансово-економічна безпека підприємства – це захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення	2014	Подольчак Н.Ю.